

Atatürk'ün
Yazdığı
YURTTAŞLIK
BİLGİLERİ

ÇAĞDAŞ YAYINLARI

3.BASI

Ö N S Ö Z

«**Medenî Bilgiler ve Atatürk'ün El Yazıları**» adlı kitap Prof. Dr. A. Afetinan tarafından ilk kez 1930'da «**Vatandaş için Medenî Bilgiler**» adıyla yayımlanmıştır. Art arda baskıları yapılan ve uzun yıllar ortaokullarda ders kitabı olarak okutulan «**Vatandaş için Medenî Bilgiler**»in büyük çoğunluğu Atatürk'ün doğrudan doğruya kendisinin kaleme aldığı belgelere dayanmaktadır. A. Afetinan daha sonra bu belgeleri Atatürk'ün 25. ölüm yıldönümü nedeniyle Türk Tarih Kurumu'nun düzenlediği konuşma, dizisinde «Atatürk'ün vatandaşlık hak ve vazifeleri üzerindeki düşünceleri» konusunu ele alarak dinleyicilere sunmuştur. Bunun büyük bir ilgi görmesi üzerine meslektaşlarının da destek ve yardımıyla belgelerin tümünü, Atatürk'ün ölümünün 30. yıldönümünde elinde bulunan notları da ekleyerek «**Medenî Bilgiler ve Atatürk'ün El Yazıları**» (Türk Tarih Kurumu, Ankara 1969) adıyla yayımlanmıştır.

Bu yapıt iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm A. Afetinan tarafından Atatürk'ün yazılarına dayanarak onu biraz daha genişleterek, ayrıca seçim, vergi, askerlik konulan da eklenerek hazırlanmıştır. Burada yer alan seçim, vergi ve askerlik konulan kitabın hazırlandığı yıllardaki

yasa ve koşullara göre yazılmıştır. Nitekim vergi bölümü,
0 zamanki Başbakanlık müsteşarı ve iktisat profesörü Kemal
(Tengirşenk) Beyefendi ile maliye profesörü ve Büyük Millet Meclisi,
başkanvekili Hasan (Hsn Saka) Beyefendi' den edinilen bilgilerin,
notların yine günün maliye bakanı Őükrü Saraçoğlu tarafından
gözden geçirilip, o günkü yasalara göre eksiklerinin giderilmesiyle,
hazırlanmıştır (agy s. 94).

İkinci bölüm ise devlet düzenine ilişkin olup Kütahya milletvekili
Recep (Peker) Bey tarafından hazırlanmış ve onun adıyla kitapta yer
almıştır.

Bu kitabı oluşturan belgeler, Türkiye Cumhuriyeti devletinin
uygar ülkeler arasındaki yerini ancak bilinçli ve zgr düşünebilen
yurttaşlar yetiştirilmesiyle alabileceği gerçeğini gören Atatürkün, bu
amaçla 1929 gözü ile 1930 Ocak ve Şubat aylarında yazmış olduğu
yazılardır. Bu yazıların nasıl ortaya çıktığını A. Afetinan, kitabının
girişinde Şöyle anlatmaktadır:

«1929/1930 ders yıllarında Ankara Musiki Muallim Mektebinde
Öğretmenlik görevime, 'Yurt Bilgisi ve Tarih' dersleri vermek üzere
başlamıştım. Yurt bilgisi için okutacağım ders kitabını Atatürk
gördüğü zaman yeterli bulmamıştı. Kitabın konulan ise kendisini

ilgilendirdiği için evvela benim Fransız Lisesinde okuduğum dnstruction civique> kitabımdan bazı tercümelere yapmamı istedi. Aynı zamanda, bu konulara ait çeşitli kitapları, genel sekreteri Tefvik Bıyıkoğlu'na araştırarak Almandan bazı tercümelere yaptırmıştı. Kendisi Fransızcadan ve Türkçeden. okuduklarına bu tercümelere de istifade ederek, bazı konuları bizzat yazmış veya bizlere, yani bana ve genel

io sekretere dikte ettirmiştir. Benim o zamanki çalışmalarım bu konulara ait kitapları aramak, okumak ve icabederse tercüme ederek notlar almak idi. Bu suretle 'yurt bilgisi' derslerimi program uyarınca yeni incelemelere göre veriyordum.

Yine «**Medenî Bilgiler ve Atatürk'ün El Yazıları**» kitabının giriş bölümünde anlatıldığı üzere 'Yurt Bilgisi' dersleri için bu yolla ortaya çıkan konular Atatürk'ün sofrasında ve çevresinde tartışılarak, yurdun çeşitli bölgelerinde bulunan aydın kişilerin görüşleri sorularak değerlendirilmiş ve ondan sonra Atatürk kendi yorumunu katarak kaleme almıştır.

Atatürk'ün bu kitabı oluşturan yazılarından, günümüzde birçok yazı ve kitapta kaynak olarak yararlanılmaktadır. Bu yazılar kuşkusuz, kişide toplumun bir bireyi olarak yurttaşlık bilincinin

gelişmesi açısından ve Atatürk'ün doğrudan doğruya kendi görüşlerinden tanınıp anlaşılması açısından büyük bir önem ve değer taşımaktadır. Bu yazıların, bugünün Türkçesine aktarılması görevi Türk Dil Kurumu tarafından, Kurum'un resmi devlet dairesi yapılmasından kısa bir süre önce, Aralık 1982'de 33/1158 sayılı yürütme kurulu kararı ve Prof. Dr. A. Afetinan'ın izniyle bana verilmişti. Büyük bir kıvançla ve tutkuyla çalıştım. Ancak A. Afetinan'ın eklediği, tamamen o günün koşullarına ve yasalarına göre yazılmış olan seçim, vergi ve askerlik bölümlerini buraya almadım. Buna karşılık A. Afetinan'ın Atatürk'ün düşüncelerini tamamlayıcı nitelikte olan tümcelerini olduğu gibi bıraktım. Bundan başka A. Afetinan'ın yayımladığı bölümde yer almayan kimi eksik sayfa ve bölümleri de ekleyerek Atatürk'ün görüşlerini bir bütün olarak ortaya koymaya çalıştım.

Atatürk'ün burada yer alan görüşleri O'nun akılcı, çağcıl ve çağını aşan kişiliğinin başka bir kanıtıdır. Bugün Atatürk ilkelerinin anlaşılmasına, yorumlanmasına, o ilkelerin toplumumuz için taşıdığı değerlerin kavranmasına ışık tutan, yol gösterici nitelikte olan bu değerli görüşlerin günümüz Türkçesiyle yayımlanması, kişiye büyük sorumluluk yükleyen bir görevdir. Bu nedenle, onları günümüz Türkçesine aktarıırken Atatürk'ün tümce yapısına ve biçimine olabildiğince bağlı kaldım. Ancak kimi yerlerde yeni sözcükleri kullanırken, anlatımın akıcılığını sağlamak için tümce yapısını değiştirmek gerekiyordu. Bu durumda da özgün tümcedeki anlamın, vurgunun yitirilmemesini göz önünde bulundurarak tümceleri kurmaya çalıştım. Çalışmamı zaman içinde pekiştirip düzeltirken, Atatürk'ten yapılan başka Türkçeleştirmeler²de okudum ve kendimi denetledim. Uzun bir süreden beri üzerinde özenle çalışıp bugünün Türkçesine aktardığım bu yapıtı, yetkililerin, eleştirilerine açık, içtenlikli bir denemedir.

Bana bu olanağı veren Prof. Dr. A. Afetinan Hanımefendi'yi rahmetle anar, başta eski Türk Dil Kurumu Genel Yazmanı sayın Cahit Külebi'ye ve o günkü yürütme kurulunun sayın üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, Atatürk'ün kendi eliyle yazdığı (ki, el yazılarıyla yazılmış sayfalardan örnekler, bu kitapçığın sonuna eklenmiştir) «Yurttaşlık Bilgileri»nin Çağdaş Yayınları arasında çıkmasını sağlayan; dizgi, baskı, düzeltme sırasında çeşitli yardımlarını esirgemeyen sayın Sami Kara- ören'e de teşekkürlerimi sunmaktayım.

Nuran TEZCAN

ULUS

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk ulusu denir.
[351 (1)]*

Ulus sözünden ne anlaşılır; ne anlaşılması gerekir? Bunu anlatayım:

Sözlerimin kolay anlaşılması için yine Türk ulusuna bakacağım; çünkü yeryüzünde ondan daha büyük, ondan daha eski, ondan daha temiz bir ulus yoktur ve bütün insanlık tarihinde de görülmemiştir. Bugünkü Türk ulusuna, bir resim tablosuna bakar gibi bakalım ve şimdiye değin edindiğimiz bilgilerin yardımıyla düşünelim; bu tabloda neler görüyorsak, bu tablo bize neler anımsatıyorsa, onları birer birer söyleyelim:

14

1) Türk ulusu, bir halk yönetimi olan Cumhuriyet'le

[351 (1)] Bu ve bundan sonra sürüp gidecek olan köşeli ayraç içindeki bu sayılar, Türk Tarih Kurumu'nca 1969 yılında yayımlanan Prof. Dr. Afetinan'ın «Medenî Bilgiler» kitabında Atatürk'ün el yazılarının yer aldığı sayfa ve bölümleri göstermektedir.

yönetilen bir devlet kurmuştur. [352 (2)]

2) Türk devleti laiktir. Her yetişkin dinini seçmekte özgürdür.

3) Türk ulusunun dili, Türkçedir. Türk dili yeryüzünde en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Bu nedenle her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili, Türk ulusu için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk ulusu, geçirdiği sayısız sarsıntılar içinde ahlakının, erdemlerinin, gelenek ve göreneklerinin, anılarının, kendi yararlarının, kısaca bugün kendi ulusallığını oluşturan her şeyin diliyle korunduğunu görüyor. Türk dili, Türk ulusunun yüreğidir, belleğidir.

4) Türk ulusu Asya'nın batısında [353 (2)] ve Avrupa'nın doğusunda olmak üzere kara ve deniz sınırlarıyla ayrılmış, dünyaca tanınmış, büyük bir yurttan yaşar. Onun adına «Türk Eli», *Türk Yurdu* derler. Türk Yurdu çok daha büyüktü. Yakın ve uzak çağlar düşünülürse, Türke yurtluk etmemiş bir anakara (kıta) yoktur. Bütün yeryüzünde Asya, Avrupa, Afrika Türk atalarına yurt olmuştur. Bu gerçekleri eski ve özellikle yeni tarih belgeleri göstermektedir. [354 (4)] Fakat bugünkü Türk ulusu, varlığı için bugünkü yurdundan memnundur. Çünkü Türk, derin ve ünlü geçmişin, büyük ve güçlü atalarının kutsal kalitlerini bu yurttan da koruyabileceğine; o kalitleri,

şimdiye değin olduğundan çok daha fazla zenginleştirebileceğine inanmaktadır. ' .

5) Türk ulusunun her bir bireyi, bazı ayrılıklar dışında, genellikle birbirine benzer. Kimi yaratılış ayrılıklarını ise doğal karşılamak gerekir. Çünkü Mezopotamya, Mısır koyaklarından başlayan ve bilinen tarihten önce, Sibirya steplerinden başlayarak Orta Asya, Rusya, Kafkasya, Anadolu, dünkü ve [355 (5)] bugünkü Yunanistan, Girit ve Romalılardan önceki Orta İtalya kısacası Akdeniz kıyılarına değin yayılmış, yerleşmiş ve birbirinden farklı iklimlerin etkisi altında başka soylardan gelen insanlarla binlerce yıl yaşamış kaynaşmıştır. Bu denli eski, bu denli büyük insan topluluğunun bugünkü çocuklarının tamamen birbirlerine tıpatıp benzemelerine olanak var mıdır? Hiçbir zaman ve hiçbir yerde küçük bir ailenin bile çocuklarının bütünüyle birbirlerine benzedikleri görülmemiştir. Türkleri yalnız bir noktada, iklim farklılıkları olmayan dar [356 (6)] bölgede ortaya çıkmış sanmak doğru değildir. Türkleri yukarıda söylediğimiz gibi, çok geniş bir yeryüzü alanında ortaya çıkmış; ailelerin birleşerek (klan) ve soplarn birleşerek boy (kabile) ve boyların birleşerek öz (aşiret) ve özlerin de birleşerek siyasal bir topluluk olan 'el' (medine) ve en son olarak da 'el'lerin bir özekte (merkezde) birleşmesiyle büyük bir toplum oluşturmuşlardır. < Büyük Türk topluluğunu

oluşturan budunların nitelikleri yönünden aralarında büyük bir ayrım bulunmamakla birlikte [357 (7)] geniş bir soy kaynağından gelmeleri ve nüfus yoğunluğu açılarından düşünülecek olurlarsa Türk budunları arasındaki manevi bağın gevşek olması, çeşitli adlar altında, çeşitli roller oynamaları çok doğaldır. Bu nedendir ki, tarih, olaylarını yazdığı budunları nerede, nasıl ve hangi adla tanıdıysa o biçimde yazmıştır. Böyle olmakla birlikte, bugünkü Türk ulusunun aslı, aynı kökenin, aynı uzun ve ortak geçmişin saptadığı belli tiptir, Türk tipi.

6) Bu son sözlerden anlaşılıyor ki, Türk ulusunu oluşturan insanların *tarihi birdir*.

7) Türk ulusunun ortak niteliği [358 (8)] olarak yansıyan başka bir yanı daha vardır. > * Gerçekten dikkat edilecek olursa, Türklerin aşağı yukarı hep aynı ahlak anlayışına sahip oldukları görülür. Bu yüksek ahlak, başka hiçbir ulusun ahlakına benzemez. Ahlakın ise ulusun oluşumundaki yeri çok büyüktür ve çok önemlidir. Bu önemi iyice anlamak için ahlak üzerine birkaç söz söylemek yerinde olur. Ahlak dediğim zaman, ahlak kitaplarında yazılı olan öğütleri demek istemiyorum; şundan dolayı ki, ahlaklılıktır [359 (9)] diye yaptığımız davranışlar ve yapmaktan çekindiğimiz davranışlar; kitaplarda yazılı

olan ya da birtakım ahlak öğreticilerinin önerdikleri şeylerden daha önce gelir. Ve bu davranışlar, o sözlerden, öğütlerden ayrı olarak, onlara kesinlikle kulak vermeksizin insanların yaptığı davranışlardır. Davranış, kuramların yönlendiricisi ve buyurucusudur. Ahlak kurallarının nasıl konulması gerektiği, ahlaklılık olduğu anlaşılan davranışlar yapıldıktan, denendikten sonra anlaşılır.

Bir iş, her neye ilişkin olursa olsun insanın bir güç kullanmasını, yorulmasını [360 (10)] gerektirir. İnsanlar zorunlu olmadıkça kendilerini yormak istemezler. Oysa kimi işler vardır ki, kendiliğinden, insana, onu yapmak için, içinden gelen bir istek, bir eğilim esinler ve o iş, istenen bir iş olur. İşte, ahlaksal davranışlar da aynı zamanda hem zorunlu ve hem de istenen davranışlardır.

Bir işin, davranışın ahlaksal bir değeri taşıması onun,

< >: Bu araç içine alınmış bölümler, Atatürk'ün el yazılarıyla yazılmış metinde olup da rahmetli Prof. A. Afetinan'ın «Medenî Bilgilerinde bulunmayan bölümlerdir. tek tek insanların ötesinde daha yüce, daha üstün bir kaynaktan doğmasındandır.

O kaynak toplumdur; ulustur.

[361 (11)] Gerçekte ahlaksal düzen, tek tek belli kişilerin ötesinde ve üstünde yalnız toplumsal, ulusal olabilir. Ulusun toplumsal düzeni ve güvenliği, bugünkü ve gelecekteki rahatlığı, mutluluğu, esenliği ve korunmuşluğu, uygarlıkta ilerleme ve yükselmesi için insanlardan her bakımdan ilgi, çaba, özveri, gerektiğinde seve seve öz- varlığını gözden çıkarmayı isteyen ulusal'bir ahlaktır. Her yönden gelişmiş ve eksiksiz bir düzeye ulaşmış bir ulusta, ulusal ahlak gerekleri, o ulusun bireylerince, öyleki usa vurulmaksızın vicdan sesiyle ve duygusal bir güdü ile yapılır. En büyük ulusal duygu, ulusal coşku, işte budur.

[362 (12)] Ulus analarının, ulus babalarının, ulus öğretmenlerinin ve ulus büyüklerinin; evde, okulda, orduda, fabrikada her yerde ve her işte ulus çocuklarına, ulusun her bireyine bıkmaksızın ve sürekli olarak verecekleri ulusal eğitimin dñnacı, işte bu yüksek ulusal duyguyu sağlamlaştırmak olmalıdır.

8) Ahlakın, ulusal, toplumsal olduğunu söylemek ve o, ortak vicdanın dile gelmesidir demek, aynı zamanda ahlakın kutsal niteliğini de tanımdır. Ahlak kutsaldır; çünkü aynı değerde eşî yoktur ve başka hiçbir tür değeri ölçülemez.

Ahlak kutsaldır; çünkü en büyük ahlaksal gerçeklik [363 (13)] sahibi olan bir gerçekleştiriciye dayanmaktadır. O gerçekleştirici de yalnız ve yalnız toplumdur. Ondan başka bir gerçekleştirici yoktur. Tanrısallık, değiştirilmiş, simgesel olarak düşünülmüş olan toplum da içermektedir. Çünkü vicdanlarımız üzerinde etkili olan ruhsal yaşam, toplum bireyleri arasındaki etki ve tepkilerden oluşur.

Gerçekte toplum yoğun bir düşünce ve ahlak etkinliklerinin odağıdır.

9) Din birliğinin de bir ulusun [364 (14)] kuruluşunda etkili olduğunu söyleyenler vardır. Ne var ki, biz, bizim gözümüzün önündeki Türk ulusu tablosunda bunun tersini görmekteyiz.

Türkler, İslam dinini benimsemeden önce de büyük bir ulus idi. Bu dini benimsedikten sonra, bu din, ne Arapların, ne aynı dinde bulunan İranlıların, ne de Mısırlıların ve başkalarının Türklerle birleşip bir ulus oluşturmalarına yol açtı. Tersine, Türk ulusunun ulusal bağlarını gevşetti; ulusal duygularını, ulusal coşkusunu uyuşturdu. Bu çok doğaldı. Çünkü Muhammed'in kurduğu din bütün [365 (15)] ulusallıkların üstünde yaygın bir Arap ulusçuluğu politikasına dayanıyordu. <Bu Arap düşüncesi, *ümmet* sözcüğü ile ifade olundu. Muhammed'in dinini kabul edenler kendilerini

unutmaya, hayatlarını Allah sözcüğünün her yerde yükseltilmesine adamaya zorunlu idiler. Bununla birlikte Allah'a kendi ulusal dilinde değil, Allah'ın Arap budununa gönderdiği Arapça kitapla ibadet ve duada bulunacaklardı. Arapça öğrenmedikçe Allah'a ne dediğini bilmeyecekti. Bu durum karşısında Türk ulusu birçok yüzyıllar boyunca ne yaptığını, ne yapacağını bilmeksizin, adeta bir sözcüğünün [366 (16)] bile anlamını anlamadan Kur'an'ı ezberleyip beyni sulanmış hafızlara döndüler. Başlarına geçebilmiş olan hırslı hükümdarlar, Türk ulusunca ne olduğu, kim olduğu belirsiz cahil hocalar ağzıyla saçılan ateş ve azap ile, korkunç bir karanlık ve karışıklık içinde kalan dini, kendi tutkuları ve politikaları uğruna bir araç olarak kullandılar. Bir yandan Arapları zorla buyruklar: altına aldılar, bir yandan Avrupa'da Allah sözcüğünün kutsal parolası altında Hıristiyan uluslarını yönetimleri altına aldılar. Fakat onların dinlerine ve ulusallıklarına ilişmeyi düşünmediler. Ne onları ümmet yaptılar, [367 (17)] ne de onlarla birleşerek güçlü bir ulus yarattılar. Mısır'da belirsiz bir adamı halifedir diye, yok ettiler, hırkasıdır diye, bir *palaspareyi* halifelik belgisi ve üstünlüğü olarak altın sandıklara koydular. Halife oldular. Kimi zaman doğuya, kimi zaman batıya, kimi zaman da dört bir yana saldırı saldırı Türk ulusunu Allah için, peygamber için topraklarını, çıkarlarını ve benliğini unutturacak, yalnız Allah yolunda olacak denli derin bir kendinden geçmişlik ve

yorgunluk beşiğinde uyuttular. Ulusal duyguyu yok eden, bu dünyaya değer verilmeyen; yoksulluklar ve yoksunluklar ve kötülükler baş göstermeye başlayınca da, asıl gerçek mutluluğa öldükten sonra öbür dünyada kavuşulacağı inancını aşıl原因 *dinsel dogma* [368 (18)] ve *dinsel duygu*, ne var ki ulusun uyanıp akli başına geldiği zaman, şu acı gerçeği görmesine engel olamadı. Bu korkunç manzara karşısında kalanlara, kendilerinden önce ölenlerin ahiretteki mutluluklarını düşünerek ya da bir an önce ölmeye dua ederek ahirete kavuşmayı öğütleyen bir din duygusu, dünyanın en acı tokadıyla Türk ulusunun vicdanındaki çadırını yıktı; çağrılıları, Türk düşmanları olan Arap çöllerine gitti. Türklerin ortak vicdanı, derhal yüzlerce yıllık güçle ve açılıp ilerleme tutkusıyla, büyük bir coşkuyla çarpışuyordu. Ne oldu? Türk'ün ulusal duygusu artık ocağında ateşlenmişti. Artık Türk, cenneti değil, eski ve gerçek büyük Türk atalarının kutsal kalıtlarının,[369 (19)] son Türk 'el Merinin savunma ve korunmasını düşünüyordu. İşte dinin ve din duygusunun Türk ulusunda bıraktığı anı. >

10) Türk ulusu, ulusal duyguyu, din duygusuyla değil, fakat insanlık duygusuyla yan yana düşünmekten zevk alır. Vicdanında ulusal duygunun yanında insanlık duygusunun onurlu yerini her zaman korumakla övünç duyar. Çünkü Türk ulusu bilir ki, bugün tuttuğu dönülmez uygarlık yolunda bağımsız; fakat kendileriyle

koşut düzeyde ilerlediği tüm uygar uluslarla [370 (20)] karşılıklı insancıl ve uygar ilişki, elbette gelişmemizi sürdürmek için gereklidir. Ve yine bilinmektedir ki, Türk ulusu her uygar ulus gibi, geçmişin bütün evrelerinde buluşlarıyla, bulgularıyla uygarlık dünyasına katkıda bulunmuş insanların, ulusların değerini bilir ve onların insanlığa bıraktıkları kalıtsal anıları saygıyla korur. Türk ulusu, insanlık evrenine gönülden bağlı bir üye ailedir.

[371 (21)] Özetleme: Bütün bu söylediklerimizi kısa bir çerçeve içine sokmak istersek, şöyle diyebiliriz: Türk ulusunun ortaya çıkışında etkisi görülen doğal ve tarihsel olgular şunlardır:

- a) Siyasal varlıkta birlik
- b) Dil birliği
- c) Yurt birliği
- ç) Soy ve köken birliği
- d) Tarihsel yakınlık
- e) Ahlak yakınlığı

23

Başka Ulusların Ortaya Çıkışları

Türk ulusunun oluşumunda tümü bir arada var olan bu koşullar, başka ulusların oluşumunda hemen hemen yok gibidir. Daha genel

bir tanım yapabilmek için diyelim ki, bir topluma [372 (22)] ulus diyebilmek için bu koşulların aynı zamanda tümünün ya da bir bölümünün bir arada olması gerekir. Bütün uluslar tamamen aynı koşullar altında kurulmamış olduklarına göre Türk ulusu için yaptığımız gibi, başka her ulus için ayrı ayrı irdelemeler yapılmadıkça ulus kavramını genel ve bilimsel olarak tanımlamak güçtür. Çünkü belirlediğimiz koşullar, insanların ulus olarak oluşumunda genellikle yardım etmiş koşullardır. Ne var ki, bu oluşum biçiminden başka, hemen hemen bu koşulların hiçbirinin etkisi söz konusu olmadan gerçekleşmiş [373 (23)] ulus oluşumları da vardır. Örneğin: İngilizler ile Kuzey Amerikalılar aynı dili konuşmalarına karşın ayrı ayrı uluslardır. < Sonra, İsviçre'de dilleri ve kökenleri başka başka olan üç azınlık vardır: Alman, Fransız, İtalyan. Bunlar İsviçreli adı altında tek bir ulus olarak sayılmaktadırlar. >

24

Güney Amerika'da beyazlarla yerliler dirsek dirseğe yaşayan Amerikalılardır.

Bugün büyük, çağdaş uluslardan olan Fransızların, İngilizlerin, çeşitli soyların karışması sonucunda ortaya çıktığı bilinmektedir. [Bir ulusun oluşumunda toprağın önemini büsbütün yok sayanlar da vardır. Bu düşüncede olanlar, toprak yalnızca çalışma ve uğraşma alanıdır, diyorlar.

Şimdi Şu noktaya dikkat edelim: Fransızlarla İngilizler arasındaki savaşlar her iki ulusta uluslaşma bağlarını g¼c¼lendirdi.]¹ Alman uluslaşması, Napoleon'a karşı yapılan savaşlardan; İspanya uluslaşması, Faslılarla [374 (24)] yapılan savaşlardan doğdu. Eski k¼c¼k Yunan h¼k¼metleri İranlılara karşı koymak i¼in birleştikten sonra Yunan uluslaşması başlar. T¼rklerin, her Şeye karşın b¼t¼n ¼aęlarda ulusal dayanışmasını ve bağlarını korumaları, hemen her zaman s¼rekli savaş durumunda bulunmalarındandır. Son devrim yıllarında birlik g¼c¼n¼n doğmasında, i¼inde bulunan savaş durumunun etkisi b¼y¼k ve ¼nemlidir.

Bu bilgilere g¼re savaş, t¼rl¼ soylardan gelen insanların birleşmesinde en g¼c¼l¼ etkendir.

[375 (25)] «Ulus neye denir?»²⁵ sorusuna, bug¼nk¼ ¼aędař anlayışlara uygun, bilimsel bir tanım verebilmek i¼in y¼r¼tt¼ę¼m¼z irdelemeyi yeterli sayalım. Onun ¼zerinde bir an durup d¼ř¼nelim. Bug¼n T¼rk Cumhuriyetini kurmuş olan T¼rk ulusunu irdelerken saptadığımız koşulları yeniden g¼zden ge¼irelim:

¹ K¼řeli ayra¼ i¼indeki b¼l¼mler Prof. Dr. A. Afeti- nan'a aittir.

a) Siyasal varlığımızın dışında, başka ülkelerde, başka siyasal topluluklarla isteyerek ya da istemeyerek yazgılarını birleştirmiş, bizimle dil, soy, köken birliği olan ve üstelik yakın, uzak [376 (26)] tarih ve ahlak yakınlığı görülen Türk toplulukları vardır. Tarihin binbir olayının akışı sonucunda ortaya çıkan bu durum, Türk ulusu için acı bir anıdır, ne var ki, Türk ulusunun oluşumundaki soyluluğu ve dayanışmayı gerek tarih ve gerekse bilim açılarından kesinlikle sarsmaz.

b) Bugünkü Türk ulusunun siyasal ve toplumsal birliği içinde kendilerine Kürtlük, Çerkezlik, Lazlık ya da Boş- naklık düşüncesi aşılacak istenmiş yurttaş ve ulus- taşlanmız vardır. Ancak geçmişin zorbalık dönemlerinin bir sonucu olan bu yanlış adlandırmalar, -düşmana alet olmuş birkaç, [377 (27)] gerici, beyinsiz dışında- ulus bireyleri üzerinde üzüntüden başka bir etki yaratmamıştır. Çünkü ulusun bu bireyleri de genel Türk toplumu gibi aynı ortak geçmişe, tarihe, ahlak anlayışına ve hukuka sahip bulunuyorlar.

<Ayrı ve büyük bir çoğunluğa sahip bir topluluk olduğunu ileri sürmüş ve bu yüzden Türklerle birleşip bir ulus kurmak istememiş olan Araplar, -hem de dinlerini kabul ettiğimiz halde- acaba bugünkü bağımlılıklarından memnun mudurlar?>

[378 (28)] c) Bugün içimizde bulunan Hıristiyan, Musevi yurttaşlar, yazgılarını ve geleceklerini Türk ulusallığına kendi vicdanlarından gelen istekleriyle bağlandıktan sonra kendilerine yan gözle yabancı diye bakılması, uygar Türk ulusunun soylu ahlakından beklenebilir mi?

Ulusun Genel Tanımı

Bundan sonra ortak ulusal düşüncenin, ahlakın, duygunun, coşkunun, anı ve geleneklerin ulus bireylerinde oluşmasını ve kökleşmesini sağlayan ortak geçmişin, birlikte yaratılmış ve yaşanmış tarihin, vicdanları ve kafaları doğrudan doğruya birleştiren ortak dilin [379 (29)] ulusların oluşumunda en önemli etkenler olduğunu bir kez daha vurguladıktan sonra ulus üzerine, ikincil öğeleri göz önüne almadan, mümkün olduğu kadar her ulusun yapısına uyabilecek bir tanımla biz de verelim:

- a) Zengin bir anı kalıtına sahip bulunan;
- b) Birlikte yaşamak konusunda ortak istek ve uzlaşmada içtenlikli olan;

c) Ve sahip olunan kalıtın korunmasını birlikte sürdürmek konusunda [380 (30)] iradeleri ortak olan insanların birleşmesinden ortaya çıkan topluluğa ulus adı verilir.

Bu tanım iyice düşünülecek olursa, bir ulusu oluşturan insanlar arasındaki bağların değerine, gücüne ve vicdan özgürlüğüyle insanlık duygusuna verilen önem kendiliğinden anlaşılır.

Gerçekten *geçmişten* kalan ortak utku ve acı kalıtı;

Gelecekte gerçekleştirilecek ortak izlenç;

Birlikte sevinmiş olmak, birlikte aym umutlan beşlemiş olmak.

Bunlar elbette bugünün uygarlık anlayışında, bütün öteki [381 (31)] koşulların üstünde bir anlam ve kapsam taşır.

[Bir ulus kurulduktan sonra bireylerinin, devlet yaşamında, ekonomide ve düşünce yaşamında ortaklaşa çalışmasıyla ortaya çıkan ulusal kültürde, kuşkusuz ulusun her bireyinin çalışma payı, katkısı ve hakkı vardır. Buna göre bir kültürden olan insanlardan oluşan topluluğa ulus denir, dersek ulusun en kısa tanımını yapmış oluruz.]

Bundan önce belirlediğimiz tanıma dayanarak diyebiliriz ki, uluslaşma sorunu, bireysel ve ortak özgürlük sorunudur.

Öyleyse sorunu ilke olarak dile getirelim.

Uluslaşma ilkesi

Bir ulusun, başka uluslara göre doğal ya da sonradan kazanılmış, kendine özgü karakterlere sahip olması, başka uluslardan ayrılan bir organik yapı oluşturması, çoğu kez onlardan ayrı olarak, onlara koşut bir gelişmeye çaba göstermesi olgusuna uluslaşma ilkesi [382 (32)] denir.

Bu ilkeye göre her birey ve her ulus kendisine karşı iyi niyetli olunmasını ve topraklarına tam olarak sahip olmayı istemek hakkına ve bu hakkın kullanılmasını yasaklayan ya da sınırlayan her türlü engeli yok etmek hak ve özgürlüğüne sahiptir.

Bu ilke, bize hangi ulusların özgür, hangilerinin özgürlüğünden şu ya da bu biçimde yoksun olduklarını, yani ulus adını taşımaya yaraşır olmadıklarını kolaylıkla gösterir.

[383 (33)] < Şimdi kendi kendinize sorunuz!

- 1) Çinliler ulus mudur? -Hayır! Niçin?
- 2) Afganlılar ulus mudur? -Hayır! Niçin

3) Hintliler, Trablusgarplılar, Tunuslular, Faslılar, Suriyeliler, başlarında kralları olan Iraklılar, Mısırlılar, Arnavutlar, bütün bu ümmeti Muhammed özgür müdürler, ulus mudurlar?2

-Özgür değildirler, ulus değildirler. Ümmettirler, bağımsız değildirler. Niçin?

4) Türkler özgür müdürler, ulus mudurlar? -Evet! Niçin >

Türk Ulusçuluğu

[Türk ulusçuluğu, ilerleme ve gelişme yolunda ve uluslararası ilgi ve ilişkilerde, bütün çağdaş uluslara koşut ve onlarla bir uyumda yürümekle birlikte Türk toplumunun kendine özgü niteliklerini ve başlıbaşına bağımsız özben- liğini saklı tutmaktır.]³⁰

[Bilmeli ki, ulusal benliğini bilmeyen uluslar, başka ulusların avidir.

1923 Gazi M. Kemal]

DEVLET

2 Mutlulukla belirtiriz ki, bu ülkeler, o günler için belirtilen bu gerçeği değiştirmeyi başararak savaşım vererek, uluslar arasındaki onurlu yerlerini aldılar.

5 Kasım 1929 Salı akşamı

[384 (16)] Ulusun ne olduğunu açıklarken, demiştim ki, Türk ulusu, bir halk yönetimi olan cumhuriyetle yönetilir, bir *Devlettir*.

Şimdi, devlet ne demektir, bunu açıklayarak anlatayım:

Devlet dediğimiz zaman her şeyden önce bir insan topluluğu, bir ulus varlığı anlaşılır.

[385 (17)] Bundan sonra, bu insan topluluğunun coğrafya sınırlarıyla belirlenmiş bir toprakta yerleşmiş olduğu görülür. Yine ulus konusunda demiştim ki, Türk ulusu, Asya'nın batısında ve Avrupa'nın doğusunda olmak üzere kara ve deniz sınırlarıyla ayrılmış, dünyaca tanınmış büyük bir yurttan yaşar, onun adına «Türk Eli» derler. Ulus olma sorununun bireysel ve ortak bir özgürlük sorunu [386 (18)] olduğunu biliyoruz. Yani bir ulusu oluşturan bireylerin, o ulus içinde her türlü özgürlüğü; yaşama özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, düşünce ve vicdan özgürlüğü güvence altına alınmalıdır.

Yine bir ulusun genel bütününe her türlü özgürlüğünün sağlanmış olması gerekir. Yani kendi topraklarında, dışarıdan hiçbir karışma ve sınırlandırma olmaksızın özgür ve bağımsız olarak

yaşaması ve çalışması gerekir. [387 (19)] İşte devlet, gerek bireylerin özgürlüğünü sağlamak için ulus üzerinde bir yetkeye (nüfuz) ve gerek ulus ve ülke bağımsızlığını koruyabilmek için kendine özgü bir yetke ve güce sahip olmalıdır.

Öyleyse, devlet: «*Belli bir toprakta yerleşmiş ve kendine özgü bir güce sahip olan bireylerin bütününden oluşan bir varlıktır.*»

[388 (20)] Devletin sahip olduğu gücü anlatırken bu gücü *kendine özgü* diye nitelendiriyoruz. Gerçekte devleti kuran ulusun bağrında işlev kazanan yetke gücü, kişi olarak hiç kimse tarafından verilmemiştir. O, bir siyasal yetkedir ki, devlet kavramının özünde vardır. Devlet, bu gücü halk üzerinde kullanmak ve [389 (21)] ulusu dışarıda temsil etmek ve başka uluslara karşı savunmak yetkisine sahiptir.

32

Bu siyasal yetke ve erke «irade» ya da «egemenlik» denir.

Egemenlik

[390 (22)] Mademki devlet bir iradeye, bir egemenliğe sahiptir, onu göstermek ve yerine getirmek için birtakım araçlara gereksinimi vardır.

Bu araçları içeren devlet düzeninde «millet meclisi» ve «hükümet» örgütü temeldir.

Çağımızda, bu temel olan örgütür\ dayandığı gelenek-leşmiş birtakım ana ilkeler vardır.

a) *Demokrasi ilkesi* «*halkçılık*[391 (23)] Bu ilkeye göre irade ve egemenlik, ulusun tününe aittir ve ait olmalıdır. Demokrasi ilkesi, ulusal egemenlik ilkesi biçimine dönüşmüştür.

b) *Temsili hükümet ilkesi*: Bu ilke ulusal egemenliğin kullanımını ve yürütümünü düzenler.

c) *Devletin anayasasını belirleyen yasanın, öteki yasaların üstünde olması ilkesi*: [392 (24)] Bu ilke, çağdaş anayasa hukukunda yasalılığı ve adli dengeyi sağlayan ilkedir.³³

Bu saydığımız ilkeler (a, b, c) demokrasi ilkesinin anayapısı olarak görülür. Gerçekten demokrasi ilkesi uygulamadaki değerini ancak bu saygımız ilkelerle kazanır.

A) *Demokrasi ilkesi*, devlette egemenliğin var olması iki temel sorun ortaya çıkarır:

1) Egemenlik neden ibarettir? [393 (25)] Egemenliğin içeriğinde ne vardır? Sınırlan nedir? Egemenliğe dayanarak meşru yollarla hangi eylemler yapılabilir?

Bu, *devletin egemenliği*, sorunudur. Bu sorunda, devlet, iç dayanağından, ulustan, ayrı olarak soyut bir biçimde düşünülüyor. Ve bu yolla siyasal gücünün niteliği ve sınırlan belirlenmek isteniyor.

Devletin siyasal gücü, bağrında yaşayan bireylerin ve toplulukların varlığı dolayısıyla sınırlanmıştır; hangi ölçüde sınırlanmıştır? Bunu *kamu hukuku* belirler.

Devletin, başka devletlerin ve kendi kuruluşunda yer almayan başka [394 (26)] insanların varlığı dolayısıyla egemenliğin ölçüsünü de *devletler hukuku* gösterir. Bu nedenle devletin egemenliği sorunu tam anlamıyla bir anayasa hukuku sorunu değildir.

2) Egemenlik konusunun ortaya koyduğu ikinci bir temel sorun da devlette, devlet içinde egemenlik sorunudur. Bu doğrudan doğruya anayasayla ilgilidir.

Kamu hukukunun ve devletler hukukunun, sınırlarını belirlediği egemenlik, kime aittir?

Şunu söylemek gerekir ki, devlet tüzel bir kavramdır. Gerçekte, yönetenler, egemenliği kullanırlar. Öyleyse devleti [395 (27)] yönetenler kimler olmalıdır? Siyasal gücün, meşru olabilmesi için devletin, soyut egemenliği, eylemli olarak kimin eline bırakılmalıdır? İşte bu sorunlara yanıt veren demokrasi ilkesidir.

Devlet Biçimleri

Tarihin ve hukukun incelenmesi, bize, egemenliğin başlıca üç değişik biçimde kullanıldığını göstermektedir.

I) Saltanatılık (hükümdarlık - monarşi): Egemenlik, «kral, imparator, şah, padişah, prens, emir» gibi türlü sanlar alabilen hükümdarın, yani yalnız bir kişinin tekindedir. Egemenliği kullanan, devletin bütün memurları, yalnız bir kişi adına hareket ederler.

Devlette son iradeyi yalnız hükümdar belirler. [396 (28)] Hükümdar, yalnız başına devleti yönlendirir, yönetir ve her şeyi o buyurursa, böyle bir devletin hkmetine «mutlak hükümet» denir. Böyle bir devlette, hükümdar «Devlet benim» der; savaş açar, barış

antlaşması yapar, yasalar koyar, vergiler koyar, ülkenin gelirlerini istediği gibi kullanır. Kısacası ülke sanki onun «malikânesi»dir.

Eğer hükümdar, yasaları hazırlayan milletvekillerinden oluşan bir meclis kabul etmişse, o zaman «meşrutiyet hükümeti» olur. Bu tür hükümette de sonunda her şey hükümdarın son sözüne bağlıdır. Meşrutiyet hükümetinde hükümdar, bir yurttaşa, [397 (29)] bir hükümet kurdurur, ülkeyi onunla yönetir. İngiltere, Belçika, İtalya meşrutiyet hükümetleriyle yönetilmektedir.

II) Sınıfçılık (takımerki - oligarşi) Bu tür hükümette, egemenlik, birkaç kişinin, birkaç ailenin ya da halkın bir kesiminin elindedir. Soylu erki (aristokrasi), sınıfçılığın (oligarşi) başka bir biçimidir; burada egemenlik, seçkinlerin, soylular sınıfının elindedir.

36

III) Demokrasi (Halkçılık): Demokrasi temeline dayanan hükümetlerde egemenlik, halka, halkın çoğunluğuna aittir. Demokrasi ilkesi, egemenliğin ulusta olduğunu, başka bir yerde olamayacağını gerekli kılar. Bu yolla demokrasi ilkesi, siyasal gücün, egemenliğin [398 (30)] kaynağına ve meşruluğuna dayanmaktadır.

[Demokrasinin tam ve açık olarak uygulandığı hükümet biçimi *cumhuriyettir.*]

Demokrasi İlkesinin İçeriği

Demokrasi temeli, bugün çağdaş anayasanın genel bir belgisi gibi görünmektedir.

Saltanatçılık (monarşi) ve sınıfçılık (oligarşi) artık zamanı geçmiş eğreti biçimlerden başka bir nitelikte düşünülemezler, gerçi daha şimdi bile başlarında hükümdarlar bulunan devletler vardır. Fakat bunların hemen hepsi, demokrasi ilkesini kabul etmektedirler. Artık egemenliğin sahibi olduğunu ileri sürme cesaretinde bulunabilecek bir hükümdar pek azdır.

[399 (31)] Bir ulusun eylemli olarak demokrasi ilkesini ilan etmesi, o ulusun çoğunluğunun, toplumsal gücünün bir sonucudur. Ulus, yeterince güçlü olursa, gücü ve erki eline alır. Bu olay kimi zaman ayaklanmayla, kimi zaman da hükümdarla barışıl bir anlaşma yaparak gerçekleşir.

Artık bugün, demokrasi düşüncesi sürekli yükselen bir denizi andırmaktadır.

Yirminci yüzyıl, birçok baskı hükümetlerinin bu denizde boğulduğunu görmüştür. Rus Çarlığı, Osmanlı Padişahlığı ve Hilafeti, Almanya ve Avusturya - Macaristan İmparatorlukları bunların başlıcalarındandır.

[400 (32)] Bundan başka demokrasi ile yönetilen Portekiz gibi ılımlı hükümdarlıkların, demokrasinin daha açık bir biçimde uygulanmasını zorunlu kılan *cumhuriyet* karşısında silindiği görülür.

Son olarak bugün İngiltere, Belçika gibi büyük, eski demokrasilerin yönetimlerinin de daha belirgin ve daha iyi düzenlenmiş bir demokrasinin gerçekleştirilmesi yolunda çalıştıkları görülmektedir.

Demokrasi düşüncesi, çağdaş anayasanın bir belgisi olmakla birlikte bu düşünce, çok eskidir.

38

Demokrasi düşüncesinin içeriği ve anlamı üzerinde gerektiğince aydınlanabilmek için, onun [401 (33)] tarihini kısaca anımsatmak yararlı olur.

Demokrasi İlkesinin Tarihsel Gelişimi

Bundan 7000 yıl önce, Mezopotamya'da insanlığın ilk uygarlığını kuran Sümer, Elam ve Akad budunlarında demokrasi ilkesi

uygulanmıştır. Gerçekte, bu (Türk) budunlar birleşik bir cumhuriyet kurmuşlardır. Bundan sonra Atina ve İsparta gibi Yunan kentleri, bir tür demokrasi ile yönetilirdi. Roma da demokrasi hayatı yaşamıştı.

[402 (34)] Türkler, en eski tarihlerde bile ünlü kurultaylarıyla ve bu kurultaylarda devlet başkanlarını seçmeleriyle, demokrasi düşüncesine ne denli bağlı olduklarını göstermişlerdir. Son tarih dönemlerinde Türklerin kurduktan devletlerde başlarına geçen padişahlar, bu yoldan ayrılarak zorba olmuşlardır.

Kralların ve padişahların baskı yönetimlerine dinler dayanak olmuştur. Krallar, halifeler, padişahlar çevrelerini saran papazların, hocaların etkisiyle Tanrısal haklara inanmış ve dayanmışlardır. Egemenliğin, bu hükümdarlara, Allah tarafından verilmiş [403 (35)] olduğu kuramı uydurulmuştur. Buna göre, hükümdar ancak Tanrıya karşı sorumludur. Erk ve egemenliğin³⁹ sınırı yalnız din kitaplarında aranabilir.

Tanrısal haklara dayanan bir mutlakiyet temeli karşısında, demokrasi ilkesinin, gösterdiği ilk tutum oldukça al- çak gönüllücedir. O, önce hükümdan devirmeye değil, onun yalnız güçlerini sınırlamaya, mutlakiyeti kaldırmaya çalıştı. Bu çalışma 400-500 yıl öncesinden başlar. İlk erkin, ulustan geldiği; erk,

yeteneksiz ve yetersiz bir ele düşerse, [404 (36)] onun geri alınabileceği ve bu erkin milletvekillerinden oluşan bir meclis tarafından kullanılması gerekeceği dile getirildi. 16. yüzyılda demokrasi ilkesi, hükümdarların yetkesini (nüfuz) kırmak için siyasal savaşım aracı olarak kullanıldı.

Bu savaşımarda, en son olarak ortaya atılan düşünceler şunlardır:

«Erk ulusa aittir. Onu, yasa çerçevesinde bir hükümdara vermiştir. Kimi durumlarda geri alabilir.»

18. yüzyılda ise, demokrasi düşüncesi, karşı konulmaz bir güç ve akım durumuna geldi.

Demokrasi ilkesi, *ulusal egemenlik* ilkesi biçimine girdi ve anayasaya geçti. [405 (37)] Artık ulusla hükümdar arasında sözleşme yapma düşüncesi ortadan kalktı. Ortaya, *egemenlik bölünüp parçalanamaz ve başkalarına bırakılmaz*, düşüncesi çıktı.

Bu düşünceyi şöyle açıkladılar: Egemenlik bireylerin yani tek tek kişilerin iradelerinin üstünde, yine bireylerin oluşturdukları ulusun ortak kişiliğine dayanan genel ve ortaklaşa bir iradedir. Bu nedenle egemenlik tektir, parçalara ayrılamaz ve egemenliğin ortaya

koyduğu ortaklaşa irade, onun sahibi olan, ortak kişilik, ulusça hiçbir zaman başkasına aktarılamaz ve bırakılamaz.

Demokrasi İlkesinin Belirgin Nitelikleri

[406 (38)] Demokrasi ilkesi, egemenliği kullanan aracı kim olursa olsun, temel olarak ulusun egemenliğe sahip olmasını ve sahip kalmasını gerektirir.

Bu noktayı birkaç sözle açıklayalım:

a) Demokrasi, temelde siyasal niteliklidir. Demokrasi, bir sosyal yardım ya da bir ekonomik örgüt dizgesi değildir. Demokrasi, maddi refah sorunu da değildir. Böyle bir görüş, yurttaşların, siyasal özgürlük gereksinimlerini uyutmayı amaçlar.

[407 (39)] Bizim bildiğimiz, demokrasi, özellikle siyasaldır; onun amacı, ulusun, yönetenler üzerindeki denetimiyle, siyasal özgürlüğu sağlamaktır.

b) Demokrasinin birinci özelliğiyle ortak, ikinci bir özelliği daha vardır. O da şudur: Demokrasi düşünceye dayanır; bir kafa sorunudur. Herhalde bir mide sorunu değildir. Yönetim ilkesi de adalete bağlılığı ve erdem, ahlak sahibi olmayı gerektirir.

Demokrasi, yurt sevgisidir, aynı zamanda babalık ve analıktır.

c) Demokrasi, temelde bireycidir; bu nitelik, yurttaşın egemenliğe, insan sıfatıyla [408 (40)] katılması dolayısıyla kendini gösterir.

ç) Son olarak demokrasi, eşitlikçidir; bu nitelik, demokrasinin bireyci olması niteliğinin zorunlu bir sonucudur. Kuşkusuz, bütün bireyler aynı siyasal haklara sahip olmalıdırlar. *Demokrasinin bu bireyci ve eşitlikçi niteliklerinden genel ve eşit oy ilkesi çıkar.*

CUMHURİYET

Başlarında hâlâ Tanrının vekili, gölgesi sıfatını taşıyan hükümdarlar bulundurmakla birlikte egemenliğini kazanmış uluslar olduğundan söz etmiştik. Gerçekte bu ulusların mensup oldukları [409 (41)] devletler, ulusun seçtiği milletvekillerinden oluşan meclislere sahiptirler. Ulusun egemenliğini bu meclisler temsil eder. Yasa önermek hakkı meclis üyelerine ve bakanlar kuruluna aittir. Hükümdar, devleti temsil eder. Hükümeti kuran yurttaş, görünüşte hükümdar tarafından seçilir. Fakat gerçekte hükümet başkam, ulusun güvendiği, güçlü siyasal partilerin liderleridir; bunların

kurdukları hükümetler ulusu ve ülkeyi yönetirler ve meclise karşı sorumludurlar. Bu açıkladığımız türdeki hükümetler temsili hükümetlerdir ve gerçekte demokrasi ilkesi yürürlüktedir. Ancak bunlar tam anlamda demokrat hükümetler değildirler.

[410 (42)] Demokrasinin tam anlamıyla ülküsü, bütün ulusun, aynı zamanda yönetici durumda bulunabilmesini, hiç olmazsa devletin son iradesinin, ulus tarafından dile getirilip gösterilmesini ister. Ne yazık ki, ulusların büyüklüğü, düşünsel eğitim düzeyleri, bu ülkünün uygulanmasında, bu ülküden büsbütün yoksun kalmayı doğuracak önlemsizliklerden kaçınmayı da gerektirir. Bu nedenle, demokrasi ilkesinin en çağdaş, en akılcı uygulayımını [411 (43)] sağlayan yönetim biçimi *Cumhuriyet'tir*.

Cumhuriyette son söz, ulus tarafından seçilmiş meclistedir. Ulus adına her türlü yasaları o yapar. Hükümete güvenoyu verir ya da onu düşürür. Ulus, seçtiği milletvekillerinden memnun kalmazsa, belli süreler sonunda başkalarını seçer. Ulus, egemenliğini, devlet yönetimine katılmasını, ancak zamanında oyunu kullanmakla sağlar. Cumhuriyetin hükümeti, bir usul ve tarzda, sınırlı bir süre için seçilmiş bir cumhurbaşkanına verilir. Başbakanı, [412 (44)] o belirler; bakanlar kurulunu oluşturacak bakanları da, başbakan, milletvekilleri arasından seçer.

Dünyadaki devlet biçimleri, biri ötekine göre kimi ayrımlarla, çok değişir. Bununla birlikte, hepsi genel olarak, ele alıp irdelediğimiz biçimlere indirgenebilir: hükümdarlık, sınıfçılık (oligarşi), halk cumhuriyeti.

Kendini belli bir dine bağlayan (teokratik) devlet biçimi de vardır. Rus Çarlığı ve Osmanlı Saltanatı böyle idiler. Çar, kilisenin başkanı idi; sultanlar da halife sanını takınmışlardı.

Aynı şekilde dini siyasetten ayırmış laik hükümetler de vardır. Amerika, [413 (45)] Fransa, Türkiye Cumhuriyeti gibi.

Hükümdarlıklarda, devlet başkanı⁴⁴ orununa kalıt yoluyla gelinir.

Cumhuriyet, milletvekillerinden oluşan meclis ve belirli bir süre için seçilmiş olan devlet başkanıyla, ulusal egemenliğin korunmuşluğunun en iyi güvencesidir. Cumhuriyette, meclis, cumhurbaşkanı ve hükümet, halkın özgürlüğünü, güvenliğini ve huzurunu ^üşünmek ve sağlamaya çalışmaktan başka bir şey yapamazlar.

Çünkü bunlar bilirler ki, kendilerini iktidar ve yetki mevkiine belirli bir süre için getiren [414 (46)] irade ve egemenliğin sahibi ulustur. Ve yine bunlar bilirler ki, iktidar mevkiine saltanat sürmek için değil,

ulusa hizmet için getirilmişlerdir. Ulsu karşı sorumluluk ve görevlerini kötüye kullandıklarında şu ya da bu biçimde ulusal iradenin kendi haklarında da işlemleriyle karşı karşıya kalabilirler. Ulus tarafından, ulus adına devleti yönetmeye görevlendirilenlerin, gerektiğinde ulusa hesap verme [415 (47)] zorunluluğu, laubali ve keyfi davranışla bağdaştırılmaz.

Oysaki sahip olduğu erk ve yetkinin Tanrı'dan geldiğine inanan ve yalnız ona karşı öbür dünyada hesap verebileceklerini varsayan ve devleti, ülkeyi kendisine bırakılmış bir kalıt malikâne olarak kabul eden bir hükümdar, kendisini her türlü bağ ve sınırlamanın dışında tutar. Böyle bir yönetimde ulusun benliği, özgürlüğü söz konusu bile olamaz. Bu nedenle yetkileri sınırlanmış bile olsa, hükümdarlık yönetim biçimi demokrasiye, ulusal egemenlik ilkesine [416 (48)] uygun değildir. Hükümetin, belirli insanların, sınıfların elinde bulunması da ulus varlığının kesinlikle kabul edemeyeceği bir durumdur. Bütün ulusun çoğunlukla, devlet yönetimine katılmasına engel olan bu sınıfcılık (oligarşi) yönetim biçimi de bir zümrenin kendi çıkarların sağlamak için, bütün ulusa ait olan egemenliğin zorla ele geçirmesinden başka bir şey değildir.

ANAYASAMIZ [417 (49)]

Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasası, en çağdaş ulusal egemenlik ana ilkelerini ve hükümlerini kapsar. Her zaman bellekte kalması için burada birkaç maddeyi olduğu gibi yineleyelim:

a) Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur.

b) Türkiye Büyük Millet Meclisi, ulusun tek ve gerçek temsilcisi olup ulusun adına egemenlik hakkını yalnız o kullanır.

c) Yasama yetkisi ve yürütme erki Türkiye Büyük Millet [418 (50)] Meclisinde ortaya çıkar ve orada toplanır.

Anımsatma: Bizim anlayışımıza göre siyasal güç, ulusal irade ve egemenlik, ulusun bir birlik ve bütünlük halindeki ortak kişiliğine aittir, birdir, bölünemez, parçalanamaz ve başkasına bırakılamaz. Ulusta olduğu gibi, onun temsilcisi olan tek mecliste odaklanmıştır. Yani güçlerin bölünmesi görüşü, bizim için temel değildir. [Yalnız görevler şu yolla yerine getirilir. Buna göre:

Türk ulusunun yönetim biçimi güçlerin birliği temeline dayanan bugünkü devlet biçimidir. Bu devlet biçiminde Büyük Millet Meclisi ulus adına egemenlik hakkını kullanır. Cumhurbaşkanı ve bakanlar kurulu onun içinden çıkar. Egemenlik birdir, kayıtsız şartsız ulusundur. Devlet kuruluşlarının en uygunu budur. Yalnız görevler şu yolla gördürölür:

c) Meclis yasa yapma yetkisini doğrudan kullanır.

d) [419 (51)] Meclis, yürütme yetkisini kendisinin seçtiği cumhurbaşkanı ve onun atayacağı bakanlar kurulu aracılığıyla kullanır. Meclis, hükümeti her zaman denetler ve düşürebilir.

e) Yargı yetkisi, ulus adına, usulü ve yarası çerçevesinde bağımsız mahkemelerce kullanılır.

DEMOKRASİYE KARŞI OLAN ÇAĞDAŞ AKIMLAR [420 (52)]

Bizim devlet kuruluşumuzda, temel ilkemizi oluşturan, demokrasinin, ayırıcı niteliklerini tanımladık. Demokrasinin bu biçimde kavranmasına kimi kuramlar karşı çıkmaktadır. 1) Bolşevik kuramı, 2) İhtilalci siyasal sendikacılık kuramı, 3) Çıkar gruplarının temsili kuramı.

Bu kuramların, demokrasi kuramımıza karşı saldırmakta ne denli haksız olduğunu açıklayalım:

1) Bolşevik kuramının Rusya'da uygulanan biçimine bakalım. Bütün Rus ulusu içinden, [421 (53)] yalnız işçilerden, deniz ve kara kuvvetlerinden oluşan bir azınlık, ekonomik temellere dayalı komünist partisi adı altında birleşerek bir diktatörlük kurmuşlardır. Amaçlarında ulusal değildirlir, kişisel özgürlük ve eşitlik tanımazlar. Halk egemenliği ilkesine uymazlar. İçerde çoğunluğu, zorla baskı ile kendi görüşlerine boyun eğmek zorunda tutarlar. Dışarda propagandayla ve ihtilal örgütüyle bütün dünya uluslarına kendi ilkelerini yaymaya çalışırlar.

Oysa, hükümet kurmaktan amaç, önce bireysel [422 (54)] özgürlüğün sağlanmasıdır. Bolşevik hükümet biçiminde zorbalık niteliği görülmektedir. Bir toplumun, bir bölük insanın görüşlerinin zorla tutsağı olarak yaşaması biçimine, doğal ve akla uygun bir hükümet modeli olarak bakmaya olanak yoktur.

2) İhtilalci siyasal sendikacılık kuramına inananlar da her türlü siyasal kuruluşları, yalnız kendi çıkarları doğrultusunda çalıştırmak ve sonunda siyasal güç ve egemenliği ellerine geçirmek isteyen işçi gruplarıdır. Bunlar amaçlarını zorla gerçekleştirme fırsatını beklerken [423 (55)] zaman zaman genel grevler yaparak, hükümet adamları üzerinde etkili oluyorlar ve kimi işleri kendi çıkarlarına uygun düşecek biçimde çözüml ettiriyorlar; yavaş yavaş varlıklarını duyuruyorlardı. Bunlar İngiltere, Fransa ve Almanya'da etkilerini göstermektedirler. Almanya'da bu kuramcılara az çok bir doyum sağlamak için, millet meclisi yanında ekonomik içerikli fakat üyeleri bu kuramcılardan oluşan bir meclis kurmuşlardır. Bizde de Yüksek Ekonomi Kurulu (Âlî İktisat Meclisi) vardır. Fakat bu, herhangi bir baskı üzerine değil, doğrudan doğruya hükümetin, yararlı görmesinden ötürü danışma amacıyla [424 (56)] oluşturulmuş bir kuruldur.

3) Çıkar gruplarının temsili kuramı: Türlü meslek, sanat ve işadamları, toplum içinde ayrı ayrı birer zümre, birer küçük topluluk olarak düşünülürse, her bir zümrenin birbirinden farklı çıkarları vardır. Bundan ötürü diyorlar ki, her özel çıkar sahibi grupların, her biri mecliste kendilerini ayrı ayrı temsil etmelidirler. Bu durumda, seçim, ulusun [425 (57)] bireyleri tarafından değil bu gruplar tarafından ve grupların çıkarları ölçüsünde gerçekleştirilecektir. Mecliste bu grupların birkaçı birleşip iktidara gelince yalnız kendi çıkarları için çalışacaklardır. Buna kim engel olacaktır?

İşte, bu nedenlerden dolayıdır ki, biz bunu ve bundan önceki kuramları, ülkemiz ve ulusumuz için uygun görmüyoruz. Biz, ülke halkı bireylerinin ve türlü sınıfların birinin ötekine yardımını aynı değerde [426 (58)] ve nitelikte görüyoruz, hepsinin çıkarlarının aynı ölçüde ve aynı eşitlik duyarlılığıyla sağlanması için çalışmak isteriz. Bu yolun, ulusun genel refahı ve devlet yapısının güçlenmesi için daha uygun olduğu kanısındayız. Bizim gözümüzde çiftçi, çoban, işçi, tüccar, sanatkar, asker, doktor, kısacası, herhangi bir toplumsal kesimde ya da kuruluştaki çalışan bir yurttaşın, hak, çıkar ve özgürlüğü eşittir. Devlete bu anlayış ile en yüksek ölçüde yararlı olan ve ulusun güvenini ve iradesini yerinde kullanabilmek bizce, [427

(59)] bizim anladığımız anlamda, halk hükümeti yönetimi ile gerçekleşir.

< Ulusu temsil eden ve yöneten Büyük Millet Meclisinin ve hükümetin dayandığı parti de bu temel ilke çerçevesinde hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm Türkiye halkını kapsayan, ulusun ortak çıkarlarını göz önünde tutan ve amaçlayan parti (Cumhuriyet Halk Partisi) dir. Parti, ulusa, milletvekillerinin seçiminde yol göstermek, düşünsel ve işlevsel yaşamda, ortak ulusal terbiyede, [428 (60)] halkçılık bilinç ve anlayışını geliştirerek büyük bir görevi yerine getirmektedir. >

YURTTAŞA KARŞI DEVLETİN GÖREVLERİ [429 (1)]

Derslerimizin baŐlangıcında, ulusun kurduğu devletın ve hükümet örgütünün yurttaşlara karşı yükümlü olduğu görevleri ve yetkileri, genel olarak saymıŐtık. Bu görevlerin nitelikleri incelenirse, Şöyle bir sıralama yapılabilir:

a) Ülke içinde güvenlik ve adaleti sağlayarak ve sürdürerek, yurttaşların her türlü özgürlüğünü korumak.

b) Dış siyaseti ve başka uluslarla iliŐkileri iyi ve olumlu bir biçimde yönlendirerek, ülke içinde de her türlü savunma güçlerini her zaman hazır bulundurarak ulusun bağımsızlığını güven altına almak ve korunmuşluğunu [430 (2)] sağlamak «ve bu uğurda başka çıkar yol kalmazsa ulusun haklarını silahla savunmak⁵²».

Bu iki tür görev, devletin en başta gelen görevlerindedir. Denilebilir'ki, devlet kurmaktan amaç, bu iki görevin yerine getirilmesini sağlamaktır. Çünkü bu görevler, yurttaşların tek tek kişiler olarak yapmaya güçlerinin yetmeyeceği işlerdir. Dahası yurttaşların, bu görevlerin bir bölümünü bile yapmaya kalkıŐmaları doğru değildir. Çünkü o zaman, anarŐi olur, devlet kalmaz. Örneğin,

bir yurttaş, kendi kendine, bir yabancı devletle siyasal bir görüşme ve ilişkide bulunamaz.

Bir yurttaşın, ülke savunmasında başına toplayabileceği birtakım kimselerle, kendi başına hareket etmesine izin verilemez.

[431 (3)] Bir yurttaş, kendi özgürlüğünü ve hakkını, kendi maddi gücüne dayanarak sağlamaya kalkışamaz.

Bu konular, kişilerin güçleri ve girişimleriyle değil, ulusun iradesini elinde bulunduran devletin gücü ve nüfuzu ile sağlanabilir.

Bu iki tür görevden başka, devletin üstlendiğini belirttiğimiz görevleri de başladığımız sıra ile içinde söyleyelim:

- c) Yollar, demiryolları vb. gibi bayındırlık işleri,
- ç) Eğitim ve öğretim işleri,
- d) Sağlık işleri,
- e) Sosyal yardım işleri,
- E) Tarım, ticaret ve işleyimciliğe (zanaat) ilişkin ekonomik işler.

[432 (4)] Bu son söylediğimiz işleri, devletin yapmaması, kişilere bırakması gerektiğini ileri sürenler vardır. Bu görüşü uygun bulup izleyenlere «bireyci» derler.

Ulusun genel ve ortak çıkarlarına ilişkin siyasal ve dūşünsel işlerde olduğu gibi, her türlü ekonomik işlerin de kişilere bırakılmayıp devletçe yapılmasının daha uygun olacağı kuramını savunan «devletçiler» de vardır.

Biz, devletimizce uygulanması uygun olan ilkeyi, belirlemek için «bireyci» ve «devletçilerin dayandıkları noktaları ve bir de demokrasinin en belirgin niteliklerini göz önünde [433 (5)] bulundurarak bir irdeleme yapalım:

Bilindiđi üzere, Türkiye Cumhuriyeti, demokrasi temeline dayanan bir devlettir. Demokrasi temelde siyasal içeriklidir; dūşünseldir, dūşünceye dayanır, bireycidir, eşitlikçidir.

Demokrasinin bu ana noktalarına göre, yurttaşın siyasal özgürlüğünü ve çalışmasını sağlamak yurttaşın bilimsel, toplumsal, sanat ve ahlak gibi dūşünsel alanlarda gelişmesini sağlamakla ilgilenmek ve yurttaşın ulusal egemenliğe, usulü çerçevesinde katılma hakkını ve bütün yurttaşların eşit siyasal haklara sahip olmalarını [434 (6)] sağlamaktan ibaret olan noktalar, devletin, yurttaşa karşı, başlıca görevlerinin sınırını gösteren işaretlerdir.

Öyleyse, demokrasi temeline dayanan bir devlet, sosyal yardım sistemi ya da bir ekonomik kuruluş sistemi değildir. Bunun için bu

alanlara ilişkin işlere, devletin karışmaması, bütün bu nitelikteki işleri bireylere ya da bireylerden oluşan ortaklıklara bırakması mümkündür.

Bu olanağın ölçüsünü anlamak için devletin, ulusa ve ülkeye karşı yerine getirmek [435 (7)] zorunda olduğu temel görevlerinin, ikinci derecede olan görevlerle ilgi ve bağlantılarını düşünmek gerekir.

Devlet, güvenlik ve huzuru sağlamak için, ülkeyi savunmak için, sağlıklı, iyi gelişmiş, anlayışları, ulusal duyguları, yurt sevgileri yüksek vatandaşlar ister.

Devletin, içte ve dışta ulus işlerini yaptıracağı yüksek yetenekli yurttaşlara gereksinimi vardır.

Devlet, bütün yurttaşların, devletin yasalarını anlayıp onlara uyma gereğini kavramalarını, ülkenin güvenliği ve savunması için önemli görür.

Devlet, bütün yurttaşların hangi işleyimcilik ve mesleklerinde oIursa oIsun [436 (8)] çağırındaki gelişme ve ilerlernelerin gerektirdiği ölçüde başarılı olmalarıyla yakından ilgilidir.

Bu nedenledir ki, yurttaşların eğitim ve öğretimiyle, sağlığıyla yakından ilgilenmek zorundadır.

Devlet, ülkenin güvenlik ve savunması için karayollarıyla, demiryollarıyla, limanlarla, deniz taşıtlarıyla, telgrafla ve telefonla, 'ülkenin hayvan gücüyle ve her türlü taşıma araçları ile ulusun genel maddi varlığıyla yakından ilgilenir. Ülke yönetiminde ve savunmasında bu saydıklarımız, toptan, tüfekten, her türlü silahtan daha" önemlidir.

[437 (9)]. Özellikle para, her türlü aracın üstünde bir var olma silahıdır.

Bu saydığımız alanlardaki işlerden ekonomi ile ilgili olanlar, doğrudan doğruya devletin zorunlu görevlerinden görünmemekle birlikte, o görevlerin yerine getirilmesinde etkilidirler. Bu alanlardaki işleri, kişilere ya da ortaklıklara bütünüyle bırakabilmek için, bu işlerin, devletin karışması ya da yardımı söz konusu olmadan, devleti, temel görevlerini yerine getirmede zor durumlarda bırakmayacağına emin olmak gerekir.

[438 (10)] Görülüyor ki, ekonomik işler ve kimi toplumsal işler, bir bakıma bireylerin çıkarlarıyla ilişkilidir.

Bunun içindir ki, bireyciler, bu işlere devletin karışmasını kişi

özgürlüğüne karışma gibi görürler. Ne var ki, bu işler içinde "dolaylı olarak bütün ulusun ortak çıkarına dokunan ve dayanan noktalar da vardır. Bu nedenle, devletçilerin haklı oldukları noktaları kabul etmek yerinde olur.

Özel çıkar, çoğu kez genelin çıkarıyla çelişir bir durum da alabilir.

Bir de özel çıkarlar, sonunda rekabete dayanır. Oysaki,yalnız, bununla ekonomik düzen kurulamaz. [439 (11)] Bu sanıda olanlar, «kendilerini serap karşısında aldanılmaya bırakanlardır.”

Kişiler, ortaklıklar, devlet örgütüne göre zayıftırlar. Serbest rekabetin toplumsal sakıncaları da vardır; zayıflarla güçlülere yarışmada karşı karşıya bırakmak gibi ... ve dahası kişilerin, kimi büyük ortak çıkarları doyurucu nitelikte karşılamaya güçleri yetmez.

Bu gibi işlerde, kişilerin kurma olanağı bulamayacakları geniş ve güçlü bir kuruluş gerekebilir ya da bu gibi işlerde, kişiler, yeterli ölçüde çıkar sağlayamayacakları için o işlerden vazgeçebilirler.

Oysa, o işler ulusça yaşamsal bir önem taşır ve devlet onu yapmak zorundadır. [440 (12)] Herhalde, uluslarda, özgürlük ve uygarlık geliştiği ölçüde, devletin, görevleri ve sorumlulukları artar.

Yaşam geliştiği oranda araçlar da artar. Çok araç, çok ve büyük bir güçle yönetilmeyi gerektirir. G arttıa kurallar da artar. Bir toplumun aracı ve kuralı ise devlettir.

Bundan başka devletin bireye göre olan hırsı da başka niteliktedir. O, kamunun ortak çıkarlarını ve ilerlemesini dşnr. Kişiler, zel çıkar hırsından, ne lde uzak- laştırılabilir; bu gerçekten dşnlmeye değer.

[441 (13)] Herhalde devletin, siyasal ve düşsel konularda olduğu gibi, kimi ekonomik işlerde de dzenleyiciliğini, ilke olarak kabul etmek uygun görülmelidir. Bu durumda karşı karşıya kalınacak zorluk şudur: Devlet ile bireyin karşılıklı etkinlik alanlarını ayırmak.

Devletin, bu alandaki etkinlik sınırını çizmek ve dayanacağı kuralları belirlemek, öte yandan yurttaşın kişisel girişim ve etkinlik özgürlüğünü kısıtlamamış olmak, devleti yönetme yetkisi verilmiş olanların [442 (14)] belirlemesi gereken sorunlardır.

İlke olarak devlet, bireyin yerine geçmemelidir. Fakat kişinin gelişmesi için, genel koşulları göz önünde bulundurmalıdır. Bir de bireyin kişisel etkinliği, ekonomik ilerlemenin temel kaynağı olarak kalmalıdır. Kişilerin gelişmesine engel olunmaması, onların her

açından olduğu gibi, özellikle ekonomik alandaki özgürlüğü ve girişimleri önünde, devletin kendi etkinliğiyle bir engel oluşturması, demokrasi ilkesinin en önemli temelidir.

Öyleyse, diyebiliriz ki, bireylerin gelişmesinin, engel karşısında kalmaya [443 (15)] başladığı nokta, devlet etkinliğinin sınırını oluşturur. Buna göre «genellikle zaman ve ortam içinde sürekli özel bir nitelik gösteren, ekonomik bir işi, devlet üzerine alabilir.» Örneğin, büyük ve düzenli bir yönetimi gerektiren ve özel kişiler elinde tekelleşmek tehlikesi gösteren ya da genel bir gereksinmeyi karşılayan bir işi, devlet üzerine alabilir. Madenlerin, ormanların, kanalların, demiryollarının, deniz ulaşımı ortaklıklarının devletçe yönetimi ve para ihraç eden bankaların ulusallaştırması; aynı şekilde su, gaz, elektrik ve benzeri işlerin yerel [444 (16)] yönetimlerce yapılması yukarıda açıkladığımız türden işlerdir.

Bu açıkladığımız anlamda ve anlayışta «devletçilik, özellikle toplumsal, ahlaksal ve ulusaldır. Ulusal servetin dağılımında daha üstün bir doğrulukla çalışıp emek verenlerin daha yüksek refahı, ulusal birliğin korunması için kaçınılmaz bir koşuldur. Bu koşulu, her zaman göz önünde bulundurmamak, ulusal birliğin temsilcisi olan devletin en önemli görevidir.

Kamu yararına çalışan genel kuruluşların çoğaltılması, devletin önemle göz önünde tutması gereken bir sorundur. Ancak [445 (17)] bu yolla salt çıkarılığa dayanan etkinlikler sınırlanabilir. Bu durum yurttaşlar arasında ahlaksal dayanışmanın gelişmesine yardım eden en önemli etkidir.

Ülkede, her türlü üretimin artması için, devlet açısından özel girişimin çok gerekli olduğunu önemle belirttikten sonra, belirtmeliyiz ki, «devlet ve birey birbirine karşıt değil; birbirinin bütünleyicisidir.»

Devlet ve birey dediğimiz zaman, bu sözcüklerin soyut anlamını değil; tek gerçek olan «toplumsal insanı, yani toplum içinde [446 (18)] yaşayan bireyleri demek istiyoruz. İşte bu insanın, iki türlü çıkar vardır. Bu çıkarlardan bir bölümü kişiseldir, öteki bölümü ise ortaktır. Toplum yaşamını koruyup sürdüren⁶⁰ bu ortak çıkarlardır.

İyice düşünülecek olursa, bu iki tür çıkarın birbirine denk olduğu anlaşılır. Çünkü toplumsal bir varlık olan insanın yaşamı için her iki çıkar aynı ölçüde gereklidir. Buna göre, bizce devlet ve birey sözcükleri ister genel, ister özel çıkarlardan biri düşünülmüş olsun, her iki durumda da toplumsal insanı [447 (19)] dile getiren ve açıklayan iki deyiştir. Yani şunu demek istiyoruz ki, ne yalnız başına

bir birey ve ne de bireylerden soyutlanmış bir devlet düşünüyorum. Devlet bireylerin oluşturduğu ulusal topluluğun göze görünen biçimidir. Ancak birey, emeğinin gelirini, devlet de toplumsal gelişmeden ötürü ortaya çıkan geliri almak zorundadır.

Bu görüşlerin bizim durumumuzla daha yakından olan ilişkisini irdeleyelim:

Cumhuriyetimiz daha çok gençtir; geçmişten kendisine kalıt olarak geçen, bütün büyük önem taşıyan işler, çağın gereklerini karşılayacak, onlarla başa çıkabilecek ölçüde değildir. Siyasal ve düşünsel yaşamda olduğu gibi, ekonomik işlerde de [448 (20)] kişisel girişimlerin sonucunu beklemek doğru olmaz. Önemli ve büyük işleri ancak ulusun genel servetine ve devletin bütün kuruluşlarına ve gücüne dayanarak ulusal egemenliğin kullanılmasını ve yürütülmesini düzenlemekle görevli olan hükümetin, olabildiğince üzerine alıp başarması yolu seçilmelidir.

Başka kimi devletlerin ikinci derecede görebileceği ve kişisel girişimlere bırakılmasında sakıncası olmayan işlerden birçoğu, bizim için yaşamsal önemi olan birinci derecede devlet görevleri arasında sayılmalıdır.

Özetle, Türkiye Cumhuriyetini [449 (21)] yönetenlerin, demokrasi ana ilkesinden ayrılmamakla birlikte «ılımlı devletçilik» ilkesine uygun yürümleri, bugün içinde bulunduğumuz durumlara, koşullara ve zorunluluklara uygun olur.

Bizim izlenmesini uygun gördüğümüz «ılımlı devletçilik» ilkesi, bütün üretim ve dağıtım araçlarını kişilerden alarak, ulusu, büsbütün başka temellere dayalı bir biçimde düzenlemek amacını güden sosyalizm ilkesine dayanan kolektivizm ya da kominizm gibi özel ve bireysel ekonomik girişim ve etkinliğe olanak vermeyen bir sistem değildir.

[Özet olarak bizim izlediğimiz devletçilik, bireysel çalışma ve etkinliği temel ilke saymakla birlikte, olabildiğince az zaman içinde ulusu refaha ve ülkeyi bayındırlığa erdirmek için ulusun genel ve yüksek çıkarlarının gerektirdiği işlerde, özellikle ekonomik alanda devleti doğrudan doğruya ilgilendirmektedir.]

ÖZGÜRLÜK

27 Ocak 1930 Pazartesi

[Demistik ki devlet yurttaşların her türlü özgürlüğünün korunmuşluğunu sağlar. Şimdi özgürlüğün ne olduğunu kavramaya çalışalım:]

Özgürlük, insanın, düşündüğünü ve dilediğini salt (mutlak) olarak yapabilmesidir. [450 (1)]

Bu tanım, özgürlük sözcüğünün en geniş anlamıdır, insanlar, bu anlamda özgürlüğe hiçbir zaman sahip olamamışlardır ve olamazlar. Çünkü, bilinmektedir ki, insan, doğanın yaratığıdır. Doğanın «kendisi bile salt özgür değildir; evrenin yasalanna bağımlıdır. Bu nedenle insan ilk önce, doğa içinde doğanın yasalanna, koşullarına, nedenlerine, etkenlerine bağlıdır. Örneğin, dünyaya gelmek ya da gelmemek insanın elinde olmamıştır ve değildir. İnsan, dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda doğaya ve başka birçok yaratığa karşı güçsüz durumdadır. Korunmaya, beslenmeye, bakılmaya, büyütülmeye gereksinimi vardır.

Özgürlüğün Tarihsel Gelişimi

[451 (2)] İkel insanların, doğanın her şeyinden; gök gürültüsünden, geceden, taşan bir ırmaktan ve yırtıcı hayvanlardan, dahası birbirlerinden korktuklarını biliyoruz. İlk duygusu ve düşüncesi korku olan insanın her düşündüğünü ve dilediğini kesin olarak yapmaya kalkışmış olması düşünülemez.

İkel insan topluluklarında, ata korkusu ve bunun ötesinde de büyük boy ve budunlarda, ata korkusunun yerine geçen Tanrı korkusu, insanların kafalarında ve davranışlarında sayısız yasaklar yaratmıştır. Yasaklar ve boş inançlar üzerine kurulan birçok gelenek ve görenekler, insanları düşüncelerinde ve davranışlarında kısıtlamıştır. O denli ki, kişisel düşünce ve davranış özgürlüğü gibi bir hak kavramı bilinmemiştir.

Toplulukların başına geçebilen kişiler, topluluğu Tanrı adına yönetirlerdi. [452 (3)] Her türlü hak ve yetki onlarda idi. Kişinin hakkı, özgürlüğü söz konusu değildi.

Buraya değin olan düşüncelerimizi, şöyle bir sonuca bağlayabiliriz: İnsan önce doğanın tutsağı idi; sonra, buna gökten güç ve yetki alan birtakım insanlara tutsak olmak eklendi. İnsan toplulukları büyüyüp devlet durumuna geldikçe, insanlar üzerindeki baskı da o ölçüde arttı. Devletin başında bulunan adamın hakkı,

sınırsız ve koşulsuz, salt bir güç olarak kabul ediliyordu. Devlet biçimi imparatorluk ya da cumhuriyet olsun, bunun fazla bir önemi yoktu; bireyin kişisel bir hakkı da söz konusu değildi. Eski zamanlarda, insanların ortaya koyduğu uygarlıkların en yüksek dönemlerinde bile durum böyle idi. [453 (4)] Bireyin hakkı, hükümdarın çıkarına olarak, Tanrısal hak içindeydi. Bu hakka dayanarak, hükümdar uyruğundaki insanların özgürlüğüne istediği gibi sahip olabilirdi; bu bireyin hakkına saldırganlık sayılmazdı.

Hükümdarın gücü için, dinlerin koyduğu sınırdan başka bir sınır tanınmıyordu. Hükümdarın yapmaması gereken şey, ancak Tanrı'nın yasakladığı şey olabilirdi.

İnsanlar, düşünsel gelişmede ilerledikçe, «nereden geldiklerini» ve «ne olduklarını» yani kendi kökenlerini daha açık bir biçimde düşünmeye başladılar; yavaş yavaş onun büyüklüğünü daha iyi anlayabildiler ve değerlendire- bildiler.

[454 (5)] Doğanın her şeyden üstün ve her şey olduğu anlaşıldıkça, doğanın çocuğu olan insan, kendinin de büyüklüğünü ve onurunu anlamaya başladı.

İşte, insanlar bu kavrayış aşamasına ulaştıktan sonradır ki: «doğanın insana verdiği bütün yeteneklerin, özgürce etkinlik göstermesi ve gelişmesi gerekir; bu gereklilik doğaldır; doğanın verdiği haktır» düşüncesine vardılar.

Artık bundan sonra birey ile hükümdar ve devlet arasında, hak davası ve hak savaşımı başlar. Bu savaşım, devletlerin iç gelişmelerinin tarihidir.

XVI. yüzyılda ileri sürülen düşünceler şöyle idi: Hükümdar, buyruklarıyla, yasalarıyla [455 (6)] Tanrısal hakkı olduğu gibi, doğal hakkı da bozamaz. Doğal hakkın da Tanrı tarafından verildiğini kabul etmek gerekir. Çıkış noktası bu düşünce oldukça, hükümdarın erk sınırının temelini, Tanrısallık düşüncesi ve Tanrısal irade oluşturdu. Çünkü, doğal haklar da aynı temele bağlanmıştır. Hükümdar bu sınıra ve ölçüye bağlı kalıyor idiyse, bu bağlılığı dinsel bir görev saydığı içindi, yoksa kişinin hükümdara karşı istemde bulunabileceği hiçbir hak tanınmış değildi. Bireysel haklar kuramı, doğal hak düşüncesi, Tanrısallık düşüncesi temelinden, gökten koparılarak yeryüzüne indirilmiştir, ondan sonra [456 (7)] ortaya çıkabilmiştir.

Bireysel Özgürlük

Bireysel haklar kuramının temeli şöyle kuruldu: *Her türlü hakkın kökeni bireydir. Çünkü gerçek özgür ve sorumlu olan yaratık yalnız insandır.*

[457] Buna göre, bireyin yalnızca doğal hak ve ahlaksal sorumluluğu ile bağımlı kılınmış olan salt bağımsızlığı, bütün uygarlık kurumlarından önce gelen ilk durum olarak, ilk başlangıç noktası gibi kabul olunuyor. Fakat öte yandan insanların, toplumsal ve siyasal kurumlar geliştirmesi de doğal ve gereklidir. Bu toplumsal ve siyasal kurumların bir bölümü ise zorunlu ve yazgısal yasaların hükümlerine göre evrimleşir. Bu yazgının var olduğu oranda ve zekânın, bu yazgının gidişini ve yönünü kavrayıp değerlendirebildiği ölçüde, insanların özgürlük ve iradeleri, bu yazgıya boyun eğme zorundadır. İnsanlar, davranışlarını, bu yazgının gidişine ve yönüne uydurmak [458 (8)] zorundadırlar. Bu zorunluluk durumu, gerçekte kaçınılması mümkün olmayan bir sonucu, daha mükemmel ve daha uyumlu yapmaktır. Doğanın ve tarihin bir ürünü olan ulusun bireyleri, sürekli bu gerçeğe karşı karşıyadırlar ve ona saygı duyarlar. Böyle bir ulusun kurduğu devletin de temeli ve ereği bireysel hak olur.

Bireyin birinci hakkı, doğuştan getirdiği yeteneklerini özgürce geliştirebilmesidir. Bu gelişmeyi sağlamak için, en iyi yol ise bireye

başkasının aynı değerdeki hakkını zarara uğratmaksızın, tehlike ve zarar kendisine ait olmak üzere, ona kendi kendini, istediği gibi yönlendirmeye ve yönetmeye izin vermektir.

[459 (9)] Bireysel hakların oluşturduğu çeşitli özgürlüklerin tüm amacı, işte, bu özgürce gelişmeyi sağlamaktır. Bu haklara saygı duymayan, göstermeyen siyasal toplum, temel görevini de yerine getirmemiş olur ve devlet, varlığının amaç ve anlamını yitirmiş olur.

Toplumsal Özgürlük

Çağdaş demokraside bireysel özgürlükler bir değer ve önem kazanmıştır; artık bireysel özgürlüklere devletin ve hiç kimsenin karışması söz konusu değildir. Ancak bu denli yüksek ve değerli olan bireysel özgürlüğün uygar ve demokrat ulusta neyi anlattığı, özgürlük sözcüğünün salt olarak düşün⁶²ülebilen anlamıyla anlaşılabilir. *Söz konusu olan özgürlük, toplumsal ve uygar insan özgürlüğüdür.* [460 (10)] Bu nedenle, bireysel özgürlüğü düşünürken, her bir bireyin ve sonuçta ulusun ortak çıkarını ve devlet varlığını göz önünde bulundurmamak gerekir. Anlaşıyor ki, bireysel özgürlük salt bir özgürlük olamaz. Başkalarının hak ve özgürlüğü ve ulusun ortak çıkarı bireysel özgürlüğü sınırlandırır. Bireysel özgürlüğü sınırlandırma, devletin de görevi ve temelidir.

Çünkü devlet, bireysel özgürlüğü sağlayan bir örgüt olmakla birlikte, aynı zamanda bütün özel etkinlikleri, genel ve ulusal amaçlar için birleştirmekle yükümlüdür. «Özgürlük, başkasına zarar vermeyecek her türlü kullanım yetkisinde bulunmaktır.»³ [461 (11)] denildiği zaman yurttaş özgürlüğünün, yalnız bunun amaç edildiği, devletin bu amacı gerçekleştirmek için bir araç olduğu anlatılmış olur. Ne var ki, bu araç, ulusun, genel çıkar amacını koruyacaktır. Öyleyse bireysel özgürlüğe sınır olarak «başkalarının özgürlüğünün sınırını»(*) gösterirken bireysel özgürlüğün, ulusun genel çıkarının gerektirdiği ölçüden daha fazla kısıtlanamayacağı kabul edilmiş oluyor. Bu düşünce basittir, fakat uygulanması çok güçtür. Çünkü bireysel özgürlüğün ölçüsü, devlet etkinliğini zayıflatmaması gerekir. Devletsiz bir toplum, ya da zayıf bir devlet hayatının sonucu, herkesin herkese karşı savaşımıdır.⁶³ Bu savaşımın, çoğunluğun özgürlüğünü boğmayacak biçimde doğrultularak gerçekleştirilmesi gerekir.

[462 (12)] Bu doğrultma işi bireyin sorumluluğuna, girişimlerine ve gelişmesine engel olacak ölçüye varıncıdır. Yurttaşların

3 Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 68.

3 Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 68

girişim ve sorumluluk duyguları ne ölçüde gelişirse, devlet için o denli iyidir.

Bireysel özgürlükten, ne ölçüde özveride bulunulması gerekeceği, içinde bulunulan zamana ve ülkeye göre değişir. Olağanüstü dönemler, olağanüstü önlemler gerektirebilir. Bir de özgürlüğün kötüye kullanılması, özgürlüğün geçici, fakat geniş çapta kısıtlanmasını gerektirebilir. Bütün bu önlemleri ve kısıtlamaları tanımak gerekliliği, devlet düşüncesini ve kavramını gösterir.

[463(13)] Bu noktalardaki önlemlerin etkisini ve sınırlarının genişliğini plçmek, büyük bir sanattır. Devlet sanatı, işte budur.* [Bu sanatta başarılı olma derecesi, özgürlüklerin sınırlarını çizen yasada görülebilir.

Çünkü «*bu sınır ancak yasayla çizilir⁶⁴ ve belirlenir.*» Şurası kesindir ki] yurttaşların, genel özgürlüğü ve esenliği için bireylerden, ancak devlet için gerekli olan bir bölüm özgürlüklerini bırakılması istenebilir.

Türk ulusunun tarihini göz önüne getirelim, daha düne değin altında ezildiği baskı, tutsaklık ve zorbalığın kara, kanlı pençesini duymamak mümkün değildir.

[464 (14)] Türk, zorbalık ve tutsaklık zincirlerini koparabilmek için, iç ve dış düşmanlar karşısında kendi yaşamını ortaya attı; çok kanlı ve tehlikeli savaşımına girdi, sayısız özverilere katlandı; başarılı oldu, ancak ondan sonra özgürlüğünü kazandı. Bu nedenle özgürlük, Türkün yaşamının ta kendisidir.

Artık Türkiye'de «her Türk özgür doğar, özgür yaşar».

Türkün bugünkü ulusal ve siyasal terbiyesi ve yüksek değerliliği, onun amacını ve bulunduğu durumu belirlemiştir.

[465 (15)] Türkler, demokrat, özgür ve sorumluluk taşıyan yurttaşlardır. Türk Cumhuriyeti'nin kurucuları ve sahipleri doğrudan doğruya kendileridir. Türk kişisel özgürlüğünden ve çıkarlarından «anayasada belirlenmiş olan ölçüde Cumhuriyet'e bırakmıştır. Cumhuriyet, bireyin ona bıraktığı bu özgürlükleri, bireyin ve Türk ulusunun içerde özgürlüğünü, dışarda da bağımsızlığını sağlamak için kullanır.

ÖZGÜRLÜĞÜN ÇEŞİTLERİ [466 (1)]

25 Ocak 1930

Bir ulusun, kültürü yükseldikçe, bireysel özgürlüğün alanları da genişler ve çoğalır. [Örneğin, ilkel bir insanla, uygar bir insanın özgürlük gereksinimleri aynı değildir. İnsan toplumları uygarlaştıkça,] türlü biçimlerde, birbirinden ayrı ve bağımsız özgürlükler ortaya çıkar. Bu özgürlükler, kapsam ve niteliklerine göre iki bölüme ayrılırlar:

- I) Bireyin maddi çıkarlarına dayanan özgürlükler.
- II) Bireyin düşünce hayatındaki özgürlük hakları.

I. bölüm içinde sayabileceğimiz özgürlüklerin başlıca- lan şunlardır:

- 1) Kişisel özgürlük,
- 2) Konut dokunulmazlığı,
- 3) Bireysel iyelik (mülkiyet),
- 4) Ticaret, çalışma ve işleyimcilik özgürlükleridir.

1) Sözcüğün dar anlamıyla, kişisel özgürlüktür. Yani serbestçe gitmek, gelmek, ulusal topraklarda kalmak ya da oradan çıkmak

hakkına sahip olmaktır (yolculuk yapma ve yerleşim hak ve özgürlüğü). Bununla birlikte yasadışı tutuklamalardan, hapis ya da herhangi bir cezadan korunmuş olmak güvencesidir. [Kişinin özgürlüğü insanlığın zorunlu bir gereğidir.]

2) Konut dokunulmazlığı: [467 (2)] Bu hak, kişi güvenliğinin devamı ve devam edip gitmesidir. İnsan, evinin sahibidir ve oraya ancak istediğini sokar. Bir insanın evine, hükümetin karışması, yalnız yasanın belirlediği durumlarda ve yasal yolla olabilir.

3) Bireysel iyelik hakkı: Bir insanın, kendi emeğinin ürünü olan her şeye sahip olması, bireyin, devletin karışma- mayacağı yüksek haklarından. İnsan, namusluca sahip olduğu mal ve mülkünü istediği gibi [468] kullanabilir, satabilir, satmayabilir, istediğine verebilir, onları yıkıp yok edebilir, yarım istediği gibi kullanabilir. Eski çağlarda böyle değildi; bunun tam tersi idi, insanlar, kendi istekleri dışında, aileleriyle, oturdukları yerle birlikte satılabilirlerdi.

Bireysel iyelik hakkını sınırlayan tek şey, kamu yararı için kamulaştırma. Bununla birlikte hükümetin, belediyelerin, yerel yönetimlerin, hangi zorunlu durumlarda, hangi usul ve biçimde kamulaştırma yapabilecekleri, kamulaştırma yasalarıyla belirlenmiştir.

Düşünce ve kalem ürünü olan her yapıt da sahibinin hakkıdır. Bu hak, «Telif Hakkı Yasası» ile güvence altına alınmıştır.

4) Ticaret, çalışma ve işleyimcilik özgürlüğü: İnsan, yaşamını kazanmak için istediği işte, meslekte ve sanatta çalışabilir, bu yönden serbesttir. Ancak bu özgürlüğün kamu yaran için usa yatkın olan, birtakım yasal sınırlamalara ve koşullara bağlıdır. Örneğin, bir sütçü, bir ekmekçi birtakım sağlık kurallarına uymak zorundadır.

[469 (3)] Bir tüccar, yabancı ülkeden getirdiği malları, gümrük vermeden yurda sokamaz.

Herkes ülkede, istediği gibi, öğretmenlik, avukatlık, doktorluk yapamaz; bunun için yasalara uygun olarak birtakım niteliklere sahip olması gerekir.

Bunlardan başka, devletin, siyasal ya da kamu yaran ve güvenliği amacıyla tekeli altında bulundurduğu işleri başkaları yapamaz, [içki ve tütün gibi.]

Bütün bu engellerin yanı sıra insan için her zaman yeterli ölçüde bir çalışma ve para kazanma özgürlüğü vardır.

II. bölüme giren özgürlükler, daha [470 (4)] çok doğrudan doğruya bireyin düşünsel yaşamına ilişkin özgürlük haklandırın Bunlardan başlıcaları:

- 1) Vicdan özgürlüğü,
- 2) Toplantı özgürlüğü,
- 3) Basın özgürlüğü,
- 4) Demek kurma özgürlüğü,
- 5) Eğitim - öğretim özgürlüğü.

1) Vicdan özgürlüğü: Her birey, istediğini düşünme, istediğine inanma, kendine göre bir siyasal düşünceye sahip olma, inandığı dinin gereklerini yerine getirme ya da getirmeme hak ve özgürlüğüne sahiptir. Hiç kimsenin düşünce ve vicdanına baskı yapılamaz. Vicdan özgürlüğü, kişinin salt ve karışılmaz olan haklarının en önemlilerinden biri olarak tanınmalıdır.

[471 (5)] Uygarlığın geri olduğu, bilginin henüz gelişmediği çağlarda, düşünce ve vicdan özgürlüğü, baskı altında idi. İnsanlık, bundan çok zarar görmüştür. Özellikle, din koruyucusu görünüşüne bürünmüş olanların, gerçeği görebilen ve düşünebilenlere, söyleyebilenlere karşı yaptıkları zulüm ve işkenceler insanlık tarihinde her zaman kirli, korkunç olaylar olarak kalacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde, her yetişkin dinini seçmede özgür olduğu gibi, belli bir dinin törenlerini yapmada da serbesttir; yani dinsel tören yapma özgürlüğü de dokunulmazdır. Doğal olarak dinsel törenler toplumun güvenliğini bozamaz ve halkın göreneğine aykırı olamaz, siyasal gösteri biçimine de dönüştürülemez. Geçmişte çok görülmüş olan bu gibi durumlara, artık Türkiye Cumhuriyeti hiçbir biçimde katlanamaz.

[472 (6)] Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bütün tekkeler, zaviye ve türbeler yasayla kapatılmıştır. Tarikatlar kaldırılmıştır. Şeyhlik, dervişlik, çelebilik, halifelik, falcılık, büyücülük, türbedarlık vb. yasaktır. Çünkü bunlar gericilik yuvaları ve bilgisizlik damgalıdır. Türk ulusu, böyle kurumlara ve onlara katılmış olanlara katlanamazdı ve katlanmadı da.

70

[Laiklik — Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dini yoktur. Devlet yönetiminde bütün yasalar, kurallar ve düzenlemeler bilimin çağdaş uygarlığa getirdiği ilke ve biçimler doğrultusunda, dünya gereksinimlerine göre yapılır ve uygulanır. Din anlayışı vicdana bağlı olduğundan, Cumhuriyet, dinle ilgili düşünceleri, devlet ve dünya işlerinden, politikadan ayrı tutmayı, ulusumuzun çağdaş ilerlemesinde başlıca başarı etkeni olarak görür].

2. Toplantı yapma özgürlüğü ve 3. Basın özgürlüğüdür. Bu iki özgürlük aynı ilkeye dayanır. O ilke de insanların, düşüncelerini özgürce söyleyebilmek ve yayınlamak hakkıdır.

Yurttaşlar, kendi eğitim ve öğretimleri için ve halkın yarar açısından düşünce [473 (7)] alışverişinde bulunmalıdırlar. Düşündüklerini istedikleri gibi söyleyebilmelidirler.

En büyük gerçekler, kavrayış ve anlayışlar düşüncelerin, özgürce ortaya konması ve tartışılması ile ortaya çıkar ve yükselir.

«Toplantı, insanların birlikte düşünüp konuşmak ya da başka birinin sözlerini dinlemek amacıyla, geçici olarak bir araya gelmeleridir.»

«Toplantı» insanların, birşeyi₇₁ birlikte izlemek için toplanmalarından ya da insanların, birlikte yapmak için sürekli olarak bir araya gelmeleri durumundan ayırt edilmelidir.

[475 (8)] Toplantı, ada yapılan kişisel bir çağrı üzerine, çağrılıların toplanmasıyla yapılan özel toplanma da değildir. Ülkenin dirlik ve düzenini bozacak biçimde ve yerlerde toplanmak, doğal olarak, yasaktır.

Toplantı özgürlüğü, basın özgürlüğünden daha eskidir. Ne var ki basın özgürlüğü, basımcılık tekniğinin ve gazeteciliğın ilerlemesiyle daha büyük bir önem kazanmıştır.

[474] Toplantı yapma özgürlüğü, anayasamız gereğince bireylerin doğal haklarındandır. Bu özgürlük ancak, 'Genel Toplantılar Yasası' çerçevesinde gerçekleştirilebilir. Çünkü güvenlik ve toplumsal ve siyasal düzeni koruma ile yükümlü olan hükümetin, gereken önlemleri alabilmesi için toplantı günü ve yerinin, zamanında usulü çerçevesinde bildirilmesi gerekir.

[476 (6)] Basın özgürlüğü, yurttaşların, günlük ya da belirli sürelerle çıkan gazetelere, dergilere yazacağı yazılar ya da yapacağı resimler aracılığıyla, ve yayımlayacağı kitaplarla düşüncelerini serbestçe ve açıkça bildirmesidir. Tiyatro⁷²sinema ve gramafon, radyo, telgraf da düşüncelerin yayınlanması ve duyurulması için en önemli ve etkin araçlardır. Bir insanın herhangi bir yerde söylediğı sözler orada bulunanlar arasında kalır; etkisi ancak bir an içindir ve sınırlıdır. Ne var ki, bu sözler, radyo ile söylenirse, bütün dünya işitebilir. Telgraf da düşüncelerin yayılmasında en hızlı araçtır. Ancak söz bir plağa geçerse, özellikle, bir gazeteye, bir kitaba geçerse, düşünce saptanmış olur ve bütün dünyada okunur, doğal olarak

gelecek [477 (2)] kuşaklara ulaşır. Herhangi bir yüzeye yapılan resim ve yazılan yazılar, ve aynı şekilde yapılan heykeller de düşünceleri yaşatan yapıtlardır.

Türlü araçlarla saptanan ve hızla yayınlanan düşünceler, bütün insanlığın ilerlemesine ve tarihe büyük katkıda bulunur.

Kamuoyu

Ulusal egemenlik temeline dayalı temsili bir hükümette kamuoyu büyük bir rol oynar. Basın ve toplantı özgürlükleri olmadan ve kamuya ilişkin işler hakkında geniş bir eleştiri [478 (8)] ortamı yaratılmadan, kamuoyu görevini yerine getiremez. Ulusal egemenlik ve temsili hükümet düşüncesinin yayılması ve yükselmesi ancak kamuoyunun etkinliği ile olabilir.

73

Hükümetin düşüncesi, ülkenin düşüncesini temsil etmelidir. Hükümet, ülkenin düşüncesini anlayabilmek için, bu düşüncenin ortaya çıkmasına yol açan araçlara sahip olmalıdır. Gerçi hükümet, seçim zamanlarında ulusun düşüncelerini yakından [479 (9)] öğrenir, seçilen meclisler de ulusun düşüncesini temsil eder. Ne var ki, seçim zamanlarında ulusun yansıttığı düşünceler, hep aynı kalmaz. Bu nedenle, meclislerin, bu düşünceleri temsil edebilmesi uzun zaman sürmez. Kamuoyu ulusun içinden taşan, her tür

düşüncenin bulunduğu bir denizdir. O denizde çeşitli akımlar, çeşitli tartışma dalgaları yaratır. [480 (10)] Kamuoyu, ruhsal bir dünyadır. Orada, ortaya çıkan düşünce savaşı, dikkatli gözlerden gizli kalmaz. Eski çağlardaki demokrasilerde bu düşünce savaşı, bütün yurttaşların her gün bir arada toplanarak yaptıkları toplantılarda gerçekleştiriliyordu. Bugün yurttaşların sayıca çokluğu ve uygar yaşamın yurttaşlara yüklediği günlük işler onların madde-ten ve her gün bir arada toplanmalarına olanak [481 (11)] bırakmamıştır.

Bu nedenle kamuoyu, bir düşünce ortamı olmuştur ve bu ortamda kamuya ilişkin işlerin eleştirilmesi şu nitelikleri gösterir:

I) Eleştiri ve tartışma bütünüyle özgürdür. Bu özgürlüğü herkes, hiç kimsenin etkisi olmadan ve kendi kendine kullanır. Hükümeti ve meclisi dikkatli tutan güç eleştiri özgürlüğüdür.

II) [482 (12)] Kamuoyunun eleştiri özgürlüğü, başlıca birçok yayın yapma yoluyla olur.

Yayın, yolsuzluklara engel olur ve hükümetin yönetim yollarını doğru ve yerinde kullanma görevlerini yerine getirme zorunda tutar. Yayın, en etkili denetleme yoludur. Bu noktada «eleştirinin kolay,

fakat bir şeyi yapmanın güç olduğu gerçeğinin unutulmaması gerekir. Onun için:

[483 (13)] III) «Kamunun iyiliği» düşüncesi, her türlü eleştiri ve tartışmada, her zaman en başta göz önünde tutulması ve temel alınması gereken bir düşüncedir. İleri sürülen düşünceler, kamunun iyiliği adına ortaya atılmalıdır. Bu düşünce, çıkış noktası olunca, eleştiri ve tartışma devletin de yararına yapılmış olur ve yurttaşların toplumsal, siyasal eğitim düzeylerinin yükseltilmesini de sağlar.

IV) Kamuya ilişkin işleri eleştiri [484 (14)] özgürlüğü, hükümet ile halk arasında bir anlaşma ortamı yaratır. Hükümet yayın organları aracılığıyla kamuoyunu anlar ve gerektiğinde onu gerekli belgelerle aydınlatır. Hükümetin, halkı ve halkın, hükümeti anlaması, onların bir bütün olarak birleşmelerini ve böylece kalmalarını sağlar.

Kamuoyunun Kendi Kendine Örgütlenmesi [485 (15)]

Hükümet tutum ve davranışlarını düzenlemek için, kamuoyuna önem verince, kamuoyu örgütlenir. Kamuoyunun sürekli, yararlanılabilecek bir durumda hazır bulunması, onun ancak bir örgüte sahip olmasıyla mümkündür. Bu örgüt de serbest eleştiri ve

tartışma alanıdır. Bu alan, sürekli açık tutulmalı ve sürekli, çeşitli ve değişik düşüncelerle beslenmelidir. Bu ise basın çalışması ve kamu yararının her gün yeniden yeniye tartışılmasıyla olur. Kamuoyunun işlediği, canlı olduğu bir ülkede, gazeteler yayımlanmasa halk şaşkınlığa uğrar ve çılgına döner. [486 (16)] Sözümlü ettiğimiz bu düşünce örgütünde, şu özellikler görülür:

1) Düşünce örgütü, bir azınlığın ya da birtakım seçkin insanların yarattığı, ortaya koyduğu bir kurumdur. Kuşkusuz, halk kitlesi bu örgüte katılır. Ne var ki, başka alanlarda, işlerde olduğu gibi, bunda da halk kitlesinin rolü etkin değildir. Gerçi halk, yayını yansıtır ve iletir ve düşüncelere yandaş toplar, fakat düşünceleri ortaya koyan, ortaya atan ve yayın alanının odak noktasını oluşturan halk değildir.

2) Çağdaş düşünce örgütünde, gerçekte iki seçme tabakanın etkinliği vardır. Bu sınıflardan biri basın girişimlerini gerçekleştiren ve yönetenlerdir.

Basın, düşünceleri ortaya [487 (17)] koymak ve yayımlamak için gerekli araçlardır. Siyasal düşünceleri de üreten basındır. Basın girişimleri, gazete, dergi ve kitap basma yoluyla gerçekleşir.

Basının siyasal düşünceler üretmedeki rolü, çok daha başka niteliktedir. Çünkü «siyasal düşünceleri ortaya atan, her zaman,

siyasal gruplar ve zümreler gibi belli düşünce dernekleridir.» Kabul edilmesi gereken şudur ki, siyasal düşünceler, siyasal partilerin çıkarına olarak onlar tarafından ortaya konur. [488 (18)] Yoksa halk topluluğu içinde kendiliğinden ortaya çıkmaz.

c) İyice bilinmelidir ki, gazeteler, okul kitapları değildir. Kimi aşağı düzeyde insanların para ile yaptırdıkları basın savaşları vardır. En âdi yalanlan duyurmada ve yaymada basının kullanıldığı bir gerçektir. Basın ve düşünce özgürlüğünün karşı karşıya bulunduğu başka tehlikeler de vardır. Basın ve dahası düşünce derneklerinin, ulusal hükümetin etkisinden kurtularak, siyasal ve ekonomik kimi gizli amaçlara alet olmasından korkulur. Basının para ile satın alınabilmesi, uluslararası yüksek para çevrelerinin, basın üzerinde gizli etkisi ya da yalnızca yabancı devletlerin, örtülü ödeneğinin etkisi, işte bunların kamuoyunu aldatmalarından ve yanıltmalarından çok korkulur.

Nedir ki, özgürlükten çıkacak olan [489 (19)] bu kötülük ya da olumsuzluklar, kesinlikle çözümsüz değildir. İlk basın özgürlüğüne meşru bir sınır çizilir. İkincileyin, gazeteler, özel bir örgüt kurarak, bununla kendi üzerlerinde ahlaksal bir etki yaratırlar. Başlangıçta bir kazanç işinden başka bir şey olmayan gazetecilik, zamanla

toplumsal bir kuruluş durumuna gelebilir. Bundan başka halkın d-
nsel ve siyasal eēitim düzeyi ve tutumu da bir güvencedir. Halk,
belli gazeteleri okumaya ve onları birbiriyle denetlemeye ve
gazetecilik yalanlarına inanmamaya alışır. Bütün bunların
tesinde her şeyin açık olmasıyla iyi niyetin [490 (20)] gelieceēine
ve önemli sorunlar üzerinde iyi niyetli insanların her zaman
oēunluēu oluturacaklarını kabul etmek uygun olur. «nk her
zaman dünyanın yansı ve bir zaman da dünyanın tümü aldatılabilir.
Ne var ki, bütün dünya her zaman aldatılmaz, kandırılmaz.
Deneyimler göstermiştir ki, her şeyi söylemekten insanlar
yasaklamak, kesinlikle olanak dııdır. Fakat, ulusal eēitim, ulusal
görgü, görenek ve büyük manevi glere karşı hükümetin uygun
grdēu tutumu sayesinde, bakaldırıcı düşüncelerin yayılmasına
olanak vermeyecek toplumsal [491 (21)]₇₈ bir ortam yaratılabilir.
Fakat, herhalde her şeyin söylenmesine izin vermek ve bunun
karşısında da söyleyenlerin düşüncelerini eyleme dntrmelerine
seyirci kalıp yalnızca önlemler getirmekle yetinmek anlamsızdır.
Bütün halkın, eyleme getiēi gün, onları tutuklayacak g yoktur.
Nasıl tıbbi bir saēlık koruma varsa, aynı şekilde toplumsal bir saēlık
koruma da vardır. Her ikisi aynı ilkeye dayanır. Maddi mikroplan yok
etme olanaēı olmadığı gibi, manevi mikroplan da yok etme olanaēı
yoktur. [492 (22)] Fakat kişinin vücudunda bedensel bir saēlık

yaratma mümkün olduğu gibi, toplumsal yapıda da manevi bir sağlık yaratma ve bu yolla bir gúc ortamı hazırlama olanağı vardır.

Gazeteler

[493] Türkiye Cumhuriyeti'nde, gazete çıkarmak, kitap yayımlamak, basımevi açmak için uyulması gereken kurallar, basın yasası ve basımevleri yasasında belirlenmiştir. Zararlı yayın ve kişilere saldırma durumunda yapılacak işlem, bu yasalarda ve ceza yasasında yazılıdır.

Bu konuda, bizce söylenecek sözler, şöyle özetlenebilir: Basın, genel yaşamda ve cumhuriyetin ilerlemesi ve gelişmesi için taşıdığı görevler yüksektir. Basın tam ve geniş olarak sahip olduğu özgürlüğü iyi yolda kullanılması konusunun ne⁷⁹ denli ince ve hassas bir konu olduğu açıktır. Her türlü yasal bağdan önce, kalem sahibi bir kimse, bilime, gereksinimlere ve kendi [494 (23)] siyasal görüşlerine olduğu kadar yurttaşların haklarına ve ülkenin, her türlü özel görüşün üstünde olan yüksek çıkarlarına da dikkat etmek ve saygı göstermek manevi zorunluluğundadır. Ancak böyle bir zorunlulukla genel düzen sağlanabilir. Bununla birlikte basın özgürlüğünden ortaya çıkabilecek olan olumsuzlukları ortadan kaldıracak etkili yol, kesinlikle geçmişte

sanıldığı gibi basın özgürlüğünü kısıtlama yolu değildir. Basın özgürlüğünden doğacak olan sakıncaların ortadan kaldırılması yolu, yine doğrudan doğruya basın özgürlüğüdür.

DERNEK KURMA VE EĞİTİM-ÖĞRETİM ÖZGÜRLÜĞÜ

5 Şubat 1930 Çarşamba

4) Dernek kurma özgürlüğü [495 (1)]

5) Eğitim-öğretim özgürlüğü

«Dernek, belli kişilerce bilgilerini ya da çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek amacıyla kurulan bir topluluktur.

[496] Çocuk Esirgeme, Kızılay Dernekleri, Türk Ocakları, Kadınlar Birliği, [Türk Hava Kurumu, Türk Tarih Kurumu] gibi kulüpler de birer dernek sayılırlar.

Öğretim bir kimsenin, kendi bilgisini başkalarına öğret- mesidir.

Buradaki eğitim-öğretimden amaç, aile içinde yapılan ders verme ve ders alma değildir. Bir okul açarak ülke genelinde öğretim yapmaktır.

Dernek kurma ve eğitim-öğretim özgürlükleri öteki bireysel özgürlüklerden farklıdır. Çünkü bunlar ortak bir etkinliğin, sürekli uygulanışını gerektirir. Bu nedenle, yalnız bireysel haklar olarak değerlendirilemezler.

Dernek Kurma [497 (2)]

Dernekler, bir yandan toplumu destekler, fakat bir yandan da kurulan dernekler, devlet içinde başlı başına birer örgüt ve birer güç olacaklarından, devlet için tehlikeli de olabilirler. Bu nedenle, dernek kurma, anayasamızda, bireylerin doğal haklarından sayılmış olmakla birlikte, ayrıca bir yasayla belirlenmiştir. Dernekler yasasına göre:

a) Dernek, kurulduktan hemen sonra kesinlikle hükümete, usulü çerçevesinde bildirilmelidir.

b) Var olan yasalara, genelin törelerine aykırı, meşru olmayan bir temele dayanan ya da [498 (33)] devlet bağımsızlığını, hükümet biçimini bozmak, azınlıkları birbirlerinden ayırmak amacı güden dernekler kurulamaz.

82

c) Irk ve cinsiyete dayanan ve soyluluk sanlarıyla siyasal dernek kurmak yasaktır.

c) Dernek üyelerinin, on sekiz yaşını doldurmuş olmaları koşuldur.

d) Gizli dernek kurmak, kesinlikle yasaktır.

f) Derneklerin toplandıkları yerde herhangi bir silah bulundurmak yasaktır. Yalnız kulüplerde güvenlik görevlilerine bilgi vermek koşuluyla eskrim ve avcılık gibi sporlara ilişkin silahlardan gerektiği kadar bulundurulabilir.

Eğitim-Öğretim Özgürlüğü

Eğitim-öğretime gelince, bu da [499 (4)] çok önemli ve hassas bir konudur. Devlet, yurttaşların öğretim ve eğitimi ile çok ilgilidir. Bir kere, ilköğretimi zorunlu tutar ve genellikle öğretim hükümetin denetimi altında ve onun programları çerçevesinde olur. Çünkü öğretim özgürlüğü, niteliği dolayısıyla karmaşıktır. Bir yandan, bireysel özgürlüğün gereğidir, fakat ortak bir kuruluşa dayanır. Onun için öğretime yasayla özel bir düzen verilmesi [500 (5)] gerekir. Anayasada, da buna ilişkin olan madde şudur: «Hükümetin denetimi ve gözetimi altında ve yasa çerçevesinde her türlü öğretim serbesttir.»

«Tevhid-i Tedrisat» yasasına göre «Türkiye sınırları içinde bütün bilim ve öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına (Maarif Vekâleti) bağlıdır.

Yalnız Harp Okulunun kökeni olan askeri liseler, Millî Savunma Bakanlığına (Millî Müdafaa Vekâleti) bırakılmıştır.

Haber Verme ve Şikâyet Hakkı

«Türkler, gerek kendilerine, gerekse kamuya yönelik olarak yasalara ve kurallara aykırı gördükleri durumlarda, ilgili makama ve Türkiye Büyük Millet Meclisine [501 (6)] kişisel olarak ya da toplu olarak haber verebilirler ve şikâyette bulunabilirler. Kişisel olarak yapılan başvurunun sonucunun dilekçe verene yazılı olarak bildirilmesi zorunludur.»⁴

Bu şikâyet hakkı, söylendiği gibi bir haksızlığa karşı şikâyet niteliğinde olursa, bireysel hak olur. Fakat yasalardan şikâyet ve yasaların değiştirilmesine ilişkin bir öneri niteliğinde olursa, bu durum yurttaşın siyasal girişimi demek olur. Bunun usulü ve sınırı yasayla belirlenmiştir.

⁴ Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 82

«Yasa önerme hakkı, Meclis üyesine ve Bakanlar Kuruluna verilmiştir.»⁵

Bunun dışında siyasal düşünce ve eğilimini göstermek isteyen yurttaş, kitap yazarak ve basından [502 (7)] yararlanarak isteğini gerçekleştirebilir. Kamuoyuna uyma yolunu seçen hükümetler ya da meclisler bunları göz önünde bulundururlar.

Bireysel Hak ve Siyasal Hak

Bireysel hak, siyasal hak demek değildir. Bireysel haklara, yurttaşlık hakları ya da kamu ya da sosyal haklar gibi adlar verenler olmuştur. Ad ne olursa olsun bireysel haklar, siyasal haklar dediğimiz şeylerden başkadır.

Siyasal haklar, yurttaşların hükümete katılmasını sağlayan haklardır, bunun en açık ve belli örneği siyasal seçimdir.

Siyasal haklardan, ancak [503(8)] yasanın bu hakları kendilerine verdiği yurttaşlar yararlanabilir.

⁵ Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 15

Siyasal haklar, cinsiyet, yaş ve yetenek ayrımı yapılmaksızın ulusun her bireyine verilmiştir.⁶

Bireysel haklar ise, ilke olarak cinsiyetleri, yaşları ve yetenekleri ne olursa olsun, ulusu oluşturan her bireye aittir. Bu hakların bir bölümü de gördüğümüz gibi, birtakım koşullara bağlıdır, bunun iki nedeni vardır:

1) Bu haklar kullanıldıklarında [504 (9)] siyasal bir etkinlik yaratabilirler, bu etkinlik hükümete doğrudan doğruya katılmak demektir. Basın özgürlüğü, toplantı özgürlüğü ve dahası geleceğin yurttaşlarını yetiştirme amacı güden öğretim özgürlüğü gibi.

2) Bireysel özgürlüğünü, henüz eylemli olarak kullanamayanların korunması söz konusudur. Örneğin, çalışma özgürlüğü kimi durumlarda sınırlandırılır. Çocuk ve kadınlar konusunda olduğu gibi.

Özgürlüğün Korunması
ve Yaptırımları [(505 10)]

⁶ Teşkilâtı Esasiye Kanunu, madde 10

Çağdaş anayasalarda, bireysel haklar ve yurttaşın siyasal hakları belirlenmiştir. Ne var ki, hakların, eylemleri olarak kullanılması için, onların nasıl kullanılacağını ve sınırlarını çizen yasalar da gereklidir. Böyle olmazsa, anayasada sağlanan haklar, kullanılamaz, birer söz olarak kalır. Bu nedenle, hakların kullanılmasını belirleyip düzenlemek, kesinlikle gerekli bir kuraldır.

[506 (11)] Anayasa ve bu yasanın içeriğini, hükümlerin uygulanmasını belirleyip düzenleyen yasalar yurttaşların doğal ve siyasal hak ve özgürlüklerinin yaptırımlarıdır. Fakat asıl yaptırım, hükümettir. Yurttaş özgürlüğünü tanıyan, ona saygı gösteren, onun sağlanmasını ve korunmasını, en birinci görev olarak kabul eden siyasal yönetim biçimi doğaldır ki, demokrasi temeline dayanan cumhuriyettir. Eskiden özgürlüklerin korunması gibi bir sorun söz konusu değildi, çünkü özgürlük, yoktu.

BAĞNAZLIĞI AŞMA (HOŞGÖRÜLÜLÜK)

[507 (1)] «Özgürlük, kuşkusuz ki, güçle sağlanabilir; fakat, herkese karşı, bağnazlığı aşan tutumlar ve hoşgörülü davranışlarla korunabilir.

Özgürlüğün, vicdan ve din özgürlüğünün ne olduğunu biliyoruz (Notlar s. 53).

Türkiye Cumhuriyeti'nde herkes Tanrı'ya istediği gibi ibadet eder. Hiç kimseye dinsel düşüncelerinden ötürü bir şey yapılmaz. Türk Cumhuriyeti'nin resmi dini yoktur. Türkiye'de, hiç kimse düşüncelerini başkalarına zorla kabul ettirmeye kalkışamaz ve böyle bir şeye izin verilmez. Artık gerçekten inanan dindarlar, içten inanç sahipleri, özgürlüğün gereklerini öğrenmiş [508 (2)] görünüyorlar. Bütün bunlarla birlikte, din özgürlüğüne, genellikle vicdan özgürlüğüne karşı bağnazca tutum büsbütün ortadan kalkmış mıdır? Bunu anlayabilmek için bağnazlığı aşmanın ne olduğunu irdeleyelim: Çünkü bu kavramın içerdiği anlam, anlayış, herkesin kendisine göre anlamasına çok elverişlidir. Din özgürlüğünü bir hak olarak görmek istemeyen acaba kalmadı mı?

Vicdan özgürlüğünün, insan ruhunun, Tanrı'nın yüce nüfuzu altında, dinsel yaşamı yönetmek için sahip olduğu haktan başka bir şey olmadığını [509 (3)] bellemiş olanlar, acaba bugün nasıl düşünüyorlar? Bu gibiler, kendisi gibi düşünmeyenlere içlerinden olsun kızmıyorlar mı?

Bu söylediğimiz anlayışta olduğu sanılan kimselere, özgür düşünceli kişiler, acaba bir acıma duygusuyla üzülererek bakmıyorlar mı?

Bu saydıklarımız gibi, değişik inanışları olan kimseler, birbirlerine kin, nefret besliyorlarsa, birbirlerini aşağı görüyorlarsa ve dahası yalnızca birbirlerine acıyorlarsa, bu gibi kimselerde hoşgörü yoktur, bunlar bağnazdırlar.

Oysa hoşgörü sahibi olan bir kişi, ne [510 (4)] kendi yurttaşının, ne de herhangi bir insanın kendi vicdanına ait inanışlarına karşı kin duyar; tam tersine saygı duyar. Hiç olmazsa başkalarının, kendininkine uymayan inanışlarını bilmemezlikten, duymamazlıktan gelir.

Bağnazlıktan kurtulma, hoşgörü sahibi olma budur. Fakat doğruyu söylemek gerekirse, diyebiliriz ki, özgürlüğü özgürlük için sevenler, bağnazlığı aşmanın ne demek olduğunu anlayanlar, bütün dünyada pek azdır. Her yerde genel olarak yaygın olan bağnazlıktır. Her yerde görülebilen barış ortamının [511 (5)] temeli, bağnazlık ile özgür düşüncenin birbirine karşı kin ve nefreti üstündedir; temelin yıkılmaması, kin ve nefret tabanındaki dengeyi sağlayan fazla güç sayesinde.

Bu söylediklerimizden çıkan sonuç şudur: Aramızda, artık özgürlük engelleyicilerinin kalmadığını sanıp, yalnız bizim gibi düşünen ve duyanlarla yaşadığımız yargısına varmak güçtür. Öyleyse görülen, bağınazlığı aşma değil, zayıflığın güçsüz bıraktığı bağınazlıktır.

Kuşkusuz, düşüncelerin, inançların başka başka olmasından yalanmamak gerekir. Çünkü bütün düşünceler ve inançlar bir noktada birleşirse, bu, devinimsizlik belirtisidir, ölüm demektir. Böyle bir durum, elbette istenilen bir durum değildir. Bunun içindir ki, gerçek özgürlükçüler bağınazlığı aşmanın genel bir karakter olmasını isterler. Fakat iyi niyetle de olsa bağınazlığın neden olduğu yanlışlara karşı dikkatli olmaktan vazgeçemiyorlar. Çünkü iyi niyetle hiçbir zaman, hiçbir şey [513 (7)] düzeltilememiştir. İnsanların, ruhun rahatlaması için yakıldıklarını biliyoruz. Herhalde bunu yapan engizisyon papazların, iyi niyetlerinden söz ediyorlar ve iyi iş yaptıklarını sanıyorlardı.

Belki de bu düşüncelerinde gerçekten içtendiler. Ne var ki, bir beyinsizliği ya da bir hıyaneti, bir iş kalıbına uydurmak güç değildir; ve sonuçta bu da bir ad değiştirme sorunudur, diyebiliriz.

[514 (8)] İşte bu nedenledir ki, hoşgörüyü, gerçekten bir aldırılmazlık ölçüsüne vardırmamak gerekir. Bu çok önemlidir.

Gerçi özgür olmak, herkesin hakkıdır; bunun için gerçek özgürlükçüler, özgürlükten yana olmayanlara karşı daha geniş davranılmasını isterler. Fakat bunların, hiçbir zaman elleri, ayakları bağlı kurbanlık koyun durumuna boyun eğecekleri kesinlikle sanılmamalıdır.

Unutulmamalıdır ki, kimi insanlar geleceği, geçmişin arasından görmekte direnirler. Bunlar, ilgimizi [515 (9)] kestiğimiz geleneklere karşı bağlılığın kesinlikle yeniden sağlanmasını isterler. Bu tür insanlar, kendisinin inandığı gibi inanmayan kimseleri, istedikleri gibi ezemezlerse, kendilerini cenderede hissederler.

Herhalde bağnazlığı aşmak, istenen bir durum olduğu gibi, yaygınlaşması, genel bir karakter durumuna gelmesi, düşünsel eğitiminin yüksek olmasına bağlıdır.

v
İŞ BÖLÜMÜ [516 (1)]

İnsanların, maddi açıdan, düşünsel ve yaşamsal açıdan birtakım gereksinimleri vardır; toplumun da ortak gereksinimleri vardır. Herkes, kişisel gereksinimlerini tek başına sağlayamaz. Toplumun üyelerinden her biri, bir iş, bir şey yapar. Bütün bu işler, her insanın ve toplumun gereksinimlerini sağlar.

Demek oluyor ki, bir toplumun ve onun üyelerinin işleri, bireyleri arasında bölünmüştür. Buna iş bölümü derler.

İş bölümü, uygarlığın her evresinde vardı ve vardır. İlkel [517 (2)] kavimlerde, köklü bir düzenleme ile işler, kadınla erkek arasında bölünmüştür.

Erkek, av gibi hayvansal yiyecekleri, kadında meyve toplamak, tarımla uğraşmak gibi bitkisel yiyecekleri sağlama işlerini yaparlardı. İşlerin böyle bölünmüş olması, kadınla erkeğin, yeteneklerine göre değildi. — Tamamen dinsel bir anlayışa dayanıyordu, ■ birtakım boş inançlar yüzündendi. Bugün bile Afrika'da vardır. [518 (3)] Örneğin, kadının ineğe dokunması iyi sayılmayan bir şeydi. Kadınlar fıstık yağı çıkarırken erkeklerin orada bulunması günahıdır.- Bunun yanı sıra ilkel

insan topluluklarında, Őu tűrlű de bir iŐ bűlűmű oldu; örneęin, kimi oymaklar, yalnız çömlekçilik; kimileri de yalnız silah yaparlardı.

Esnaf topluluklarının kurulduęu dönemde iŐ bűlűmű arttı. űnkű her esnaf topluluęu bir iŐ grűyordu. Kimileriyin aynı iŐleyemcilik dalı birçok kollara [519 (4)] ayrılır; marangozluk, doęramacılık gibi. Dahası bir iŐleyimcilik dalına ait iŐler, ayrı ayrı insanlara grdűrűlűr; örneęin, odun ilkin oduncular, sonra bıkıcılar, sonra doęramacılar- dan geçer. Bugűnkű bűyűk sanayi çaęında ise, iŐ bűlűmű çok ileri gitmiŐtir. Her űlkede, binlerce űretim alanı vardır.

İŐ bűlűmű, maddi iŐlerde olduęu gibi, [520 (5)] dűŐűnsel ve siyasal, yönetimle ilgili iŐlerde de artmıŐtır; örneęin, bilim, her biri baŐlı baŐına bir konu ve yönteme sahip birçok bűlűmlere, birimlere ayrıldı. Bir kiŐinin, bir bilimi bűtűnűyle kavramasına artık olanak kalmadı.

İŐ bűlűműnű geliŐtiren etkenlerin baŐında nűfus çokluęu gelir. Sanat ve mesleklerin çokluęu ve bunların ayrı ayrı kiŐiler tarafından yapılması, yani iŐ bűlűmű sayesinde yaŐam koŐulları, kolaylaŐtırılıp [521(6)] dayanılabilir bir duruma getirilebilmektedir. Aynı zamanda bűyűk uzmanların yetiŐmesi, yaratıcılıklar ve ilerlemeler hep bu yolla olmaktadır. ı

İş bölümü insanlar arasında var olan doğal ve tarihten gelen bağlara yeni birçok güçlü bağlar katmıştır. Bu yeni bağlar, insanlara birbirlerinin eksiklerini tamamlatan ve yalnız bugünü değil, yarını da kurtarmayı amaçlayan bağlardır.

DAYANIŞMA [522 (7)]

«İnsanlar birbirine bağlıdır.»

«Bilim, toplumların büyüklüğünü, gizini insanlara açmıştır; bu giz, birbirlerine olan bağlıdır.»

Bütün insanlar, toplumsal bir vücudun organlarıdır ve bu nedenle birbirine bağlıdır. [Bu karışıklı bağ, herkesi başkasının sorumluluğuna da karıştırır. Bir de insanlar, ölenlerin kültürel kalıtları olduklarından, aralarındaki bağlar, her zaman, her yerde söz konusudur.

Bu bağlar, doğaldır, toplumsaldır ve ekonomiktir. Bu doğal [523 (8)] bağın bize öğrettiği şudur: Özellikle, iş bölümü ve kültürel kalıtçılık nedeniyle herkes sahip olduğu şeyin, dahası kendi kişisel varlığının en büyük bölümünü atalarına ve aynı zaman diliminde yaşadığı insanlara *borçludur*.

Eğer böyle ise, yani eğer her yerde, insanın insana karşı bir borcu varsa, bütün borçlar gibi bunun da ödenmesi gerekir.

Bu borçlar, kim tarafından ödenmelidir?

— İnsanlar arasındaki doğal ve toplumsal bağlardan [524 (9)] yararlanarak servet kazananlar tarafından! Çünkü eğer gelmiş geçmiş, adı bilinmeyen binlerce, birbirine zincirleme bağlı insanlar olmasaydı, bu servet birikimi de olmazdı.

Kime ödenmeli?

— Doğal ve toplumsal bağdan yararlanamayıp zarar görenlere! Gerçi bu alacaklıların kişi olarak tek tek bilinmelerine olanak yoktur. Fakat bu tür kişilerin, temsilcileri vardır; devlet ya da birçok sosyal yardım kurumları...

Nasıl ödenmeli?

— Bir kez, devlete vergi, özellikle artar vergi olarak ve sonra [525 (10)] kendiliğinden, bağış olarak yardım kurumlarına verilebilir.

Bu söylediklerimizden, insanların birbirine bağlı ve birbirlerine yardımcı olmağından ötürü, geçmişin ve bugünün nimetlerinden hepsinin, eşit ölçüde yararlanamamış ve yararlanamamakta oldukları anlaşılıyor.

Bu eşitsizliği gidermek için bir kesim insandan, öteki kesim insanlar için adeta ödenince (tazminat) isteniyor.

Bu birbirinden ayrımlılık gösteren yararlanma olanaklarının ortaya çıkmasının başlıca nedeni, kuşkusuzdur ki, insanların türlü nitelikleri ve yetenekleri dolayısıyla birbirlerine benzememeleridir.

[526 (11)] Bu noktada şöyle bir görüş ileri sürülmektedir. Gelişerek ilerlemenin amacı, insanları birbirine benzetmektir; dünya bir birliğe doğru gitmektedir; insanlar arasında sınıf, derece, ahlak, giyim - kuşam, dil gibi ölçü ayrılıkları gittikçe azalmaktadır. Tarih, yaşama kavgasının birbirinin ırk, din, kültür, görgü ve göreneğine yabancı olanlar arasında çıktığını göstermektedir. Birliğe doğru gidiş, barışa doğru gidiş demektir.

«Dayanışma nedir?» konusunda bir fikir edinmek için en uygun olan düşünüş ve görüş, bu son irdelemeler olabilir.

[527 (12)] Ne var ki, yalnızca bir⁹³düşünce olarak ele aldığımız dayanışma kuramları, uygulamada «sosyal yardımlar» adı altında toplanabilir.

Bu sosyal yardımlara, devlet sosyalistliğine yaklaşarak ulaşılabilir. Bu yol, yasa yoludur.

Örneğin:

1) İş yasası,

- 2) Kentlerin ve işyerlerinin sağlık yönünden korunması [yasası],
- 3) Salgın hastalıklara karşı korunma [yasası]
- 4) İşçinin, yaşlılığa ve iş kazalarına karşı sigorta [yasası],
- 5) Hasta ve yaşlı yoksullara zorunlu yardım [yasası],
- 6) Çiftçi sandıkları [yasası],
- 7) Yardım dernekleri kurulması [yasası],
- 8) Toplu konut yapılması [yasası],
- 9) Okul çocukları için okullarda kooperatifleri kurulması [yasası].

[528 (13)] Bütün bu tür derneklere, devlet bütçesinden yardım yapılır; bu ve buna benzer olanaktan yaratmak için de yasalar düzenlenir ve uygulanır. [Böylece dayanışma kuramı, sosyal yardım yollarıyla gerçekleştirilmiş olur.]

Dayanışmanın, bu saydığımız biçimde⁹⁴ uygulamaları çoktur; fakat bu tür uygulamalar her yerde benimsenmiş değildir, hatta birçok eleştirilere de uğramaktadır. Özellikle dayanışma kuramının uygulanmasında, bireyin sorumluluk duygusunu zayıflatan ya da yok eden bir davranış olarak görmek isteyenler vardır. Bunlar diyorlar ki, güçsüzlüğümüzü, kusur ve ayıplarımızı toplumun üstüne atmak [529(14)] bireysel sorumluluğu ortadan kaldırmaktır. Oysa, ahlak yasasının temeli, bireysel sorumluluktur.

Bu eleştiriler, zorla ve hukuksal olarak, toplumsal borç düşüncesini bir yana bırakmaya yetebilir. Dayanışmanın, ahlakın temelini oluşturduğu düşüncesi de sağlam bir sav olmayabilir. Ne var ki, dayanışmanın uygulamada şunları öğrettiği de görülmektedir:

1) Başkasına olan iyilik, bize de iyiliktir; başkasına olan kötülük bize de kötülüktür. [530 (15)] Bu nedenle, iyilikten yana olmak ve kötülükten kaçınmak gerekir.

2) Yaptığımız işler, çevremizde sevinçler ya da üzüntüler olarak yankılanır, bu durum bize vicdan görevlerini duyurur.

3) Dayanışma, bizi başkaları için hoşgörölü ve anlayışlı yapar. Çünkü başkalarının kusurlarında, bizim de istemeyerek çoğunlukla suç payımız olduğunu gösterir.

95

Özet olarak, dayanışma «herkes kendisi için» yerine «herkesin, herkes için» düşüncesini ortaya çıkarır. [531 (16)] Bu düşünce, toplumsaldır, ulusaldır, geniş ve yüksek anlamıyla insanın insancılığdır.

ÇALIŞMA-MESLEK [532 (1)]

«Çalışma, bireysel ve toplumsal bir zorunluluktur.»

I) Maddi varlık gereği:

a) Mal ve para varlığı, insanın kendisi için gereklidir, çünkü insanın yaşama yönelik gereksinimleri vardır; bunlar karşılanıp giderilmedikçe insan yaşayamaz. İnsanın, düşünsel ve ahlaksal gereksinimleri vardır; bunlar giderilmedikçe, insanlık ve ahlak yönünden bağımsızlığı korunamaz. İnsan gibi yaşanamaz; insanın ruh dünyası kararır.

b) Maddi varlık aile ve devlet açısından da gereklidir. Çünkü yarınına güvenle bakamayan bir insan, bir aile kurmayı düşünemez ya da yaşama olanaklarından yoksun aileler kurulur. Yaşama olanakları kısıtlı olan ailelerden oluşan bir devletin varlığı da sağlam olmaz. Bir insan için mutluluk denilen şey, bu saydığımız koşulların ya- ratılmasıyla olur.

[533 (2)] İnsan maddi, düşünsel ve toplumsal yaşam olanaklarından yoksun kalırsa, sıkıntıya düşer ve umutsuzluğa kapılır. Gözlerini geleceğe çevirmeksizin yaşar. İnceleme ve

araştırma için zaman bulamaz. Kişinin düşünme yaşamı durur. Yaşam onun için artık bir tutsaklık olur. İradesini yitirir. Anlaşıyor ki, insanın belli bir maddi varlığı (servet) edinmesi gerekir. İnsanın bu maddi varlığı edinmesi için de çalışması gerekir. Ne var ki insan, yalnız özgürlük aracı olarak maddi varlığa sahip olmalıdır. Yoksa maddi varlığa tutsak olmak için değil... Kuşkusuz herkes aynı sağlık, aynı yaradılış ve yetenekte değildir. Fakat herkes aynı yaşam yasasına bağlıdır. Çalışmadan hiçbir şey kazanılmaz. Herkes belli bir biçim ve sınır içinde, bir yandan yeteneğinin, gücünün, kökeninin ve çevresinin etkisi altındadır, öte yandan da gereksinimlerinin baskısı altındadır. İşte insan, bu karşıt koşullar içinde yararlı bir sonuç elde etmeye çalışmak zorunluluğundadır. Yararlı bir sonuçtan söz ediyoruz; evet, çünkü, herhangi bir sonuca ulaşmaksızın uğraşmak, çalışma sayılmaz. Hiçbir şey yapmamak ya da sonuçsuz, anlamsız şeylerle uğraşmak da çalışma yasasına göre büyük suçtur.

II. *Her şeyi kazanmak gerekir.*

Doğa kendiliğinden bir şey vermez, her şeyi kazanmak gerekir. Kazanmanın yolları nelerdir?

Bir tip olarak en ilkel, çıplak ve her şeyden yoksun bir insanı ele alalım, Bu tip insan için, [534 (3)] kalıttan söz edemeyiz. Çünkü

seçtiğimiz örnek, ailesiz, belli bir yerde oturmayan, ilkel bir insandır. Bu noktada, kazanmanın doğal yasalarını arayacak olursak, yalnız tek bir ilke görünür: Çalışmak... Bundan başka yol yoktur. İnsan doğal olarak, kendi kendisine sahiptir. Bu özellik, insanı, bütün dünyaya sahip kılabilir. Yani, insan zekâsı, becerileri ve yaratılarıyla, iradesiyle bütün öteki öğeleri kendine bağlayıp yetkesi altına alabilir. Bu, bize çalışmanın yüksek değerini, ahlaksal niteliğini ve her şeyden kutsal olan bir hakkı, çalışma hakkını gösterir.

[535] Çalışma insanların bedensel güçlerini geliştirir ve toplumsal yaşam için gerekli olan şeyleri sağlar. Çalışmaksızın, düşünce yönünden gelişmek ve ahlak olgunluğuna erişmek de olanaksızdır.

«Tembellik, bütün kötülüklerin anasıdır.»

III. *Çalışma bir ceza çekme değildir.*

Çalışmaktan, bir cezadan, bir sıkıntıdan, bir kötülükten kaçır gibi kaçır çok kötü bir şeydir, önlemsizliktir. Çalışmak, gerçekte, zahmet veren bir şey değildir. Yalnız seçilen işle, kişinin yetenekleri ve zevkleri arasında uygunluk olmalıdır.

[536 (4)] Çalışmak ilk sıkıntıların, ilk isteksizliklerin üstesinden gelindikten sonra en büyük zevktir. Çalışmayı ceza saymak, onun

hoşa giden olumlu ve iyi yanlarının tadına varmamak, doğaya karşı büyük haksızlık olur.

[537] İnsan, yaptığı işin, elinin altında ya da kafasındaki eserinin büyüüp ilerlemekte olduğunu görmekten ne büyük bir zevk duyar. Bu eser, ister çiftçinin ekini toplaması, ister mimarın yapısı ya da yontucunun yontusu, ister bir bilginin ya da bir sanatçının buluşu, kitabı olsun, hepsi de aynı zevki verir. Bu zevk ise bütün çekilen sıkıntıları, zorlukları, saban ardında dökülen terleri, sanatçının, düşünürün kimi zaman çok üzüntülü ve sıkıntılı olan yor- gunluklarını hemen unutturur.

IV. Çalışmak toplumsal bir görevdir:

[İnsan çalışır, ama işini ancak toplumun varlığıyla geliştirip olgunlaştırabilir. Yararlı, değerli bir duruma getirebilir. Ancak toplumun varlığı dolayısıyladır ki, kendisiyle öteki çalışanlar arasında sürekli bir alışveriş, iletişim düzeni oluşmuştur.

Eğer yapılan işin, kimseye yaran yok ise, çalışmak verimsiz bir uğraştan öte olmaz. Bu nedenle, topluma yararlı işler yapmak gerekir; bu durum, çalışmanın toplumsal bir görev olduğu yargısına götürür.

[538] Çalışmak genel bir yasadır; gelir sahipleri, zenginler de bu yasanın dışında kalamazlar; var olan servetini, ulusal servetin artmasına katkısı olacak yolda kullanmalıdırlar. Bir zengin, bedensel bir güç tüketerek çalışmak zorunluluğundan kurtulmuş olabilir; fakat böyle bir durumda etkinliğini düşünsel yönde göstermelidir.

[Türk ulusunun bağımsızlığı, bugünkü çocuklarının doğru görüşlülüğü ve yorulmak bilmeyen çalışma tutkularıyla büyük ve parlak olacaktır. (1923) Gazi M. Kemal]

MESLEK NASIL SEÇİLİR VE NASIL GERÇEKLEŞTİRİLİR?

[539 (6)]

I. Meslek seçimi: Her zorla yapılan çalışma insana katı ve ağır gelir. İnsanın çalışmaktan hoşlanması ve zevk alması için uğraşı alanını, yani mesleğini yeteneklerine uygun ve gücü ile orantılı olarak seçmiş olması gerekir. Bu nedenle, gençlikte en önemli sorun, meslek seçimidir. Kişisel mutluluk ve aynı zamanda toplumsal yarar buna bağlıdır. Herkes yeteneği ile orantılı bir mevkide bulunmalıdır. Çoğu zaman bir genç, bir mesleği, onun dış görünüşteki yararlarına kapılıp seçmiş ise, kendisine verilen görevin zorluklarının [540 (7)] üstesinden gelebilecek nitelikte ve güçte değil ise, aşın ölçüde ve

gereksiz, yararsız çalışmalar yapmak zorunda kalır. Sonunda ya hiç başaramaz ya da düzeyinin altında kalır ve mutsuz olur. Bundan başka, bu işi daha iyi yapabilecek başka bir kişinin yerini almakla, haksızlık etmiş olur. Gençler, kıskançlık duygusundan ve başkalarının elde ettiği parlak sonuçların düşüne kapılmaktan sakınmalıdırlar. Ölçülülük ve toplumsal görev kaygısı bunu gerektirir.

Biri, subay üniformasının sırmaları hoşuna gittiği için asker olmak ister, öteki de bir yazarın ya da ressamın kazandığı servet ve ün, onun gözlerini kamaştırdığı için, zeka, yetenek ve öğretim durumunu göz önünde bulundurmaksızın yazar ya da sanatçı olmak istese, bu gibi davranışların sonucu çoğunlukla düş kırıklığıdır. Başka bir açıdan konuya bakacak olursak, böyle kişiler gerçekte toplum için yitirilmiş değerlerdir, çünkü bunlar doğru olarak yönlendirilmiş olsalardı, kendilerine daha iyi bir yaşam sağlamış olurlardı; ve böylece de insanlığın mutluluğu arttırılmış olurdu. [541(8)] Herhalde usa yatkın ve doğru olan budur: Herkes kendi yeteneğine göre bir iş tutmalıdır. İnsanın değeri, her işte belli olur. İşini iyi yapan kişinin bulunduğu durum ne olursa olsun, o iyi bir insan olabilir.

İnsan, kendine göre bir meslek seçmeyip de başka bir uğraşı alanına yönelmekle özgürlüğünü sınırlandırmış ve geleceğini, sanıldığından çok daha fazla yanlış yolda belirlemiş olur. Çünkü

seçilen bir yoldan dönüş, pek kolay değildir, her mesleğin kendine özgü gerekleri, yol ve yöntemleri vardır. Bunlara insan, zorunlu olarak uyar, bağlı kalır.

II. *Mesleğin Erdemleri*: Her meslek belli yetenekler ve özel nitelikler ister. Bu, kuşkusuz bir gerçektir. Fakat kimi ortak olan erdemler vardır ki, bunlar aynı zamanda, kişinin başarısı ve kendisine verilmiş işlerin yolunda gitmesi için gereklidir. En aşağı basamaktan en yukarıya kadar genel koşullar aynıdır:

Üst düzeydekilere önem verme, saygı ve doğruluk; astlara ilgi gösterme ve üstlenilen işte özel çaba, doğruluk, soğukkanlılık gösterme. Bu gibi erdemler olmadan, ne arkadaşlar arasında iyi ilişkiler kurulur ve ne de yapılan işte başarıya ulaşılır. Mesleğin kişiye yüklediği görev, yalnız o kişinin başarısını ve güvenliğini değil, belki daha çok toplumun refahını ilgilendirir.

[542 (9)] Yurt, bütün çocuklarının çalışması, yardımı ve katkılarıyla yaşar ve ayrıca, toplumun düzeneğinde işe yaramayan hiçbir parça yoktur. Devleti yöneten bakanlar, yurdun refahına, elinin işiyle katkıda bulunan sanatkâr arasında yalnız küçük bir ayrılık vardır; o da şudur: Birinin görevi ötekinden daha önemlidir. Ama her

ikisi de iyi yapılmak koşuluyla, ahlak yönünden aynı değeri taşımaktadır.

Bu nedenle, herkes kendisine düşen işten memnun olmalıdır. Mesleği ne olursa olsun, sonuçta bir yarar ortaya çıkaracak ve bir görevi yerine getirmiş olacaktır. İnsan, görevini yüreklilik, ataklık, doğrulukla ve namusluca yaparsa, elinden geleni yapmış olur. Aynı zamanda bu görevi, ötekilerine karşı kıskançlık ve çekememezliğe düşmeden yapmalıdır.

Yolunda, yalnız olmayacaksınız; orada aynı ereğe varmak isteyen başkalarıyla birlikte yürüyeceksin. Bu yaşam yarışında, başkaları yetenekleri dolayısıyla sizi geçebilirler. Bir başarı, elinizden kaçabilir. Bundan dolayı onlara kızmayınız ve elinizden geleni yapmışsanız, kendi kendinize de kızmayınız. Gerçekte önemli olan çabadır. İnsanın elinde olan ve onu mutlu eden yalnız çabasıdır.

III. *Girişim düşüncesi*: Bir tembellik ya da ahlak gevşekliği", çoğunlukla insanı, atalarının yaptıkları aynı işte ve aynı noktada tutuklu bırakır. [543 (10)] «Babam, büyükbabam böyle yaptılar. Ben niçin başka türlü yapayım» derler. Kuşaktan kuşağa dış yaşamın koşulları değişir. Yeni koşullara uymayan ve gelenekte direnen kişilerin yalnız kalması, zayıflığa düşmesi, yıkıma uğraması ve dahası yok olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Bugün hiç kimse, bir gezi yolculuğu için yavaş giden eski bir arabanın, yolun güzelliklerinden yararlanmak için daha uygun bir taşıma aracı olduğunu ileri süremez.

Bir işte, ekspres treniyle giden bir yarışmacıyla, yarış söz konusu olunca, at arabasıyla gitmek geç kalmak için en emin taşıttır. Her şey böyledir.

Her şeyde, en iyi olan ve insanın kendi gücüyle oranlı olan aranmalıdır. İnsan, yüreklilik göstermeli ve tehlikeyi göze alabilmelidir. İnsan, her yeni girişimde ayrı bir coşku ve zevk duyar, kendi değerini ve gücünü anlar. O zaman kendi kendisinin değerini daha iyi anlar, ve çevresinde de kendisine değer verir. Tek başına kalınca, kendi güçsüzlüğünün acısını çeker.

[Zafer, «zafer benimdir» diyebilenin, başarı, «başaracağım» diye başlayanın ve «başardım» diyebilenindir. (1924) Gazi M. Kemal]

YURTTAŞLARIN DEVLETE KARŞI GÖREVLERİ [544 (1)]

25 Ocak 1930

Notlarımızın başında ve devletin yurttaşlara karşı görevleri konusunun işlendiği bölümde, devletin çeşitli ve birçok görevleri olduğu açıklanmıştı.

Görüldü ki, devletin görevlerini yerine getiren hükümetin, bu görevleri yapabilmesi için ve burada başarılı olabilmesi için, yurttaşların da devlete karşı birtakım görevlerle yükümlü olması zorunluluğu vardır. Bu görevleri, burada gerektiği kadarıyla açıklayacağız.

Yurttaşın, devlete karşı belli başlı görevleri şunlardır:

- A) Devlete, çeşitli adlar altında *vergi* vermek,
- B) Askerlik yapmak,
- C) Seçime katılmak. Bu en büyük görev olduğu gibi, aynı zamanda en kutsal haktır da.

¹⁰³

[545]«Özgürlük, insanın tam olarak, düşündüğünü yapabilmesidir.» (Teşkilâtı Esasiye, madde 15)

«Bireylerin, topluma kendi istekleriyle bıraktıkları haklardan geriye kalanını, diledikleri gibi kullanabilmeleridir.»